De asemenea, pentru sport, încălțămintea de tip „tenis" și „baschet" este ideală. Pantofi cu fețe textile găsiți la toate magazinele specializate ale COMERȚULUI DE STAT.

„MESAJE" PESTE TIMP LA NINIVE ŞI BABYLON

Babylonul, aşa cum a fost reconstituit, pe planşetă, de specialişti. O imagine a cărei materializare este urmărită prin vastele lucrări de descoperire şi restaurare a construcţiilor ce au uimit lumea cu zeci de secole în urmă.

Într-o ţară ca Irakul, în care este vizibilă simbioza între tradiţie şi modern, în care valorile legate de un trecut prestigios servesc drept temelie pentru prezentul şi, mai ales, pentru viitorul pe care poporul irakian şi-l doreşte cît mai luminos, atenţia care se acordă punerii în valoare a mărturiilor ce vorbesc despre vechi civilizaţii ce au existat pe teritoriul de azi al ţării se integrează, se poate spune, în mod armonios în eforturile vizînd progresul, accelerarea dezvoltării. Astfel, dacă în ce priveşte acţiunile pentru schimbarea peisajului economic al ţării, caracteristice sînt eforturile circumscrise concretizării verbului „a construi", pe planul reconsiderării şi valorificării patrimoniului istoric prioritare sînt lucrările de conservare şi restaurare a numeroaselor vestigii ce vorbesc despre trecutul mai îndepărtat sau relativ mai apropiat al oamenilor ce au vieţuit pe meleagurile ce găzduiesc, cum spunea un scriitor, „eternul dialog între Tigru şi Eufrat", despre civilizaţia lor, ştiut fiind că aceasta a ocupat, adesea, unul din locurile prioritare în evoluţia omenirii.

Descifrînd trecutul

Sînt multe argumentele ce îndreptăţesc asemenea acţiuni. Să amintim numai că pe teritoriul Irakului contemporan a existat vechea Mesopotamie, unul din leagănele civilizaţiei umane sau că aici civilizaţia arabă a găsit unul din terenurile cele mai fertile pentru înflorire. Prezenţa „la faţa locului" te face să înţelegi că, pornind de la mesajele trecutului, locuitorii Irakului de azi manifestă un adevărat cult pentru istorie, conservînd cu atenţie şi pasiune vestigii dintre care unele amintesc de primii paşi pe care omul i-a făcut în multe domenii. Unele din aceste vestigii se află la Muzeul naţional din Bagdad care se remarcă printr-un dezvoltat simţ al frumosului şi, totodată, prin rigoarea selecţiei şi prezentării exponatelor, pentru a reda fidel etapele istorice, aşa cum reies ele din „ierarhizarea" obiectelor de inestimabilă valoare scoase la lumină de arheologi. Este convingerea ce se cristalizează pe măsură ce străbaţi imensele săli ale acestei instituţii, privind rezultatele muncii deosebit de migăloase pentru a reda imaginea iniţială a unor minuscule statuete, a plăcuţelor de argilă cu basoreliefuri lucrate într-o manieră ce aminteşte de filigran, sau a imenselor statui închinate taurului-zeu, statui monolit ce cîntăresc în jur de 38 tone. Ca să nu mai vorbim de truda depusă pentru a descifra inscripţiile vechi, scrijelate tot în argilă sau în piatră, cum este cazul vestitului cod al lui Hammurabi, acel cod al înţelepciunii care cuprinde 282 articole, multe din ele valabile şi astăzi.

Astfel de acţiuni — de la construirea de muzee, pînă la săpăturile arheologice şi restaurarea multor aşezări a căror vîrstă îşi are originea cu multe milenii înaintea erei noastre—fac parte dintr-un adevărat program pus la punct de autorităţile irakiene,program care, cum spunea un reprezentant al ministerului culturii din Irak, se bucură de aceeaşi atenţie ca şi cele vizînd dezvoltarea economică şi socială a ţării, pornind de la necesitatea ca eforturile pentru progres să urmărească continuarea tradiţiilor. Oricît de succintă ar fi trecerea în revistă a lucrărilor

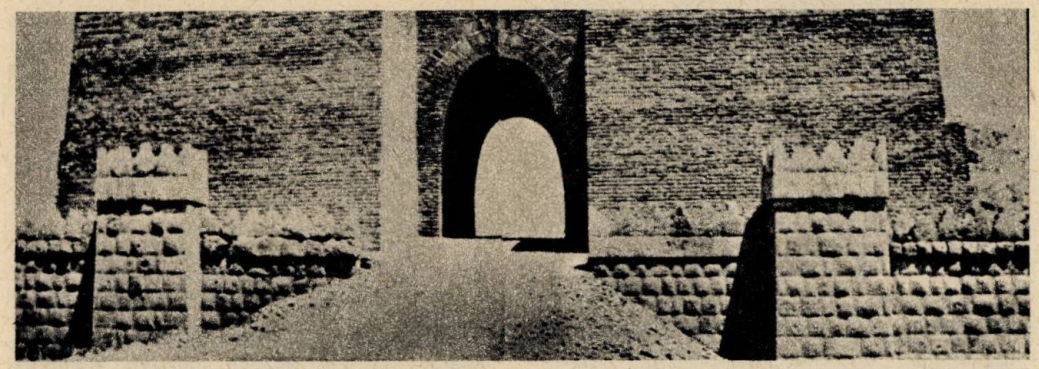

Una din cele 14 porţi reconstruite la Ninive, vechea capitală a asirienilor, vestigiile scoase la lumină fiind perfect integrate în noua construcţie.

arheologice din Irak, nu poţi să nu remarci amploarea operaţiunilor desfăşurate sau în curs de execuţie, ca şi numărul important de specialişti angrenat. Au fost scoase de sub straturile succesive de pămînt şi sînt puse în valoare, în cadru natural, vestigii de o inestimabilă valoare la Babylon, Ninive, Hatra, Tell Asmar, Nafar, Ur, Uruk, Ctesiphon, Lagas sau Ukhaidir. Sînt, de fapt, tot atîtea repere ale istoriei care, dezvăluind maturitate, rafinament artistic şi putere de concizie, oferă o imagine — am putea spune, în mişcare— a drumului parcurs spre prezent.

Oraşe sumeriene

Cercetările arheologice dovedesc că începînd cu mileniul V î.e.n. teritoriul mesopotamian a constituit aria în care au avut loc importante procese pozitive care au contribuit la dezvoltarea civilizaţiei. Concluzia este materializată de placa ceramică pe care specialiştii au identificat-o ca fiind un fragment al planului de amenajare a vechiului Nippur, considerat cel mai vechi proiect de urbanism cunoscut în istorie. Este o dovadă că aici s-a înregistrat un mare pas prin trecerea de la modul de viaţă rural la cel urban, prin construirea primelor oraşe, cum au fost Eridû, Ur şi Uruk, unde sumerienii au elaborat primele planuri de lucrări hidraulice — baraje şi canale, acestea din urmă fiind considerate drept miracol pentru vremea respectivă — ca şi de lucrări de fortificaţii. Unele din aceste lucrări se păstrează, altele au dispărut. De aici şi orientarea atenţiei specialiştilor în două direcţii: de conservare sau de restaurare, prin păstrarea adevărului istoric, al majestoaselor construcţii, impunătoare şi astăzi.

Între caracteristicile vechilor aşezări, două sînt de reţinut în mod special: construcţiile erau grupate în jurul unui templu, fiind împrejmuite de ziduri solide, cu porţi de intrare de dimensiuni impresionante, şi, respectiv, erau executate din cărămizi. Materialul de construcţie folosit cel mai adesea— cărămizile din ceramică — este, cum se ştie, mai puţin rezistent în faţa vicisitudinilor timpului. Cu toate acestea, în multe locuri s-au păstrat foarte bine fragmente de clădiri, turnuri sau ziduri. Potrivit planurilor minuţios întocmite, acestea sînt integrate firesc în lucrările de restaurare, aşa cum se întîmplă şi cu statuile descoperite, multe din ele intacte, deoarecere sînt lucrate în piatră. Unul din exemplele cele mai veridice este restaurarea vechii aşezări Ninive, fosta capitală a asirienilor. care ocupa o suprafaţă destul de mare. Zidul de împrejmuire a fost scos la lumină în întregime, fiind restaurate şi cîteva din cele 14 porţi de intrare de dimensiuni apreciabile, baza constituind-o elementele iniţiale descoperite în urma săpă-

Lucrări de restaurare la minaretul ce se înclina de la Mossoul, una din „minunile arhitectonice" care trezesc interesul prin tehnica de construcţie şi fineţea de filigran a ornamentelor.

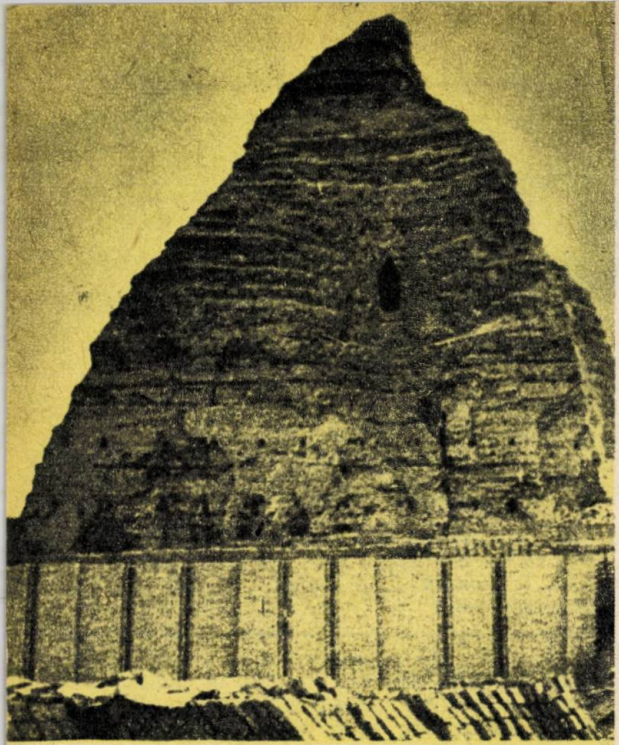

Unul din numeroasele „ziggurat"-uri — un element caracteristic al aşezărilor existente cu circa două milenii înaintea erei noastre, aflat în curs de renovare

turilor arheologice. La fel la Hatra, aşezare supranumită „oraşul Soarelui", care a rezistat atacurilor întreprinse de Traian sau Septimiu Sever, şi unde, în ultimii ani, există un adevărat şantier, cu nimic mai prejos decît cele caracteristice noilor construcţii. Soluţiile ingenioase găsite şi aplicate au determinat conservarea vestigiilor, între care se află un mare templu, ansamblul aflat aici fiind considerat salvat de la eroziune.

Într-o altă zonă a Irakului, la Ctesiphon se înalţă una din construcţiile considerate printre realizările arhitecturale cele mai majestuoase, uimind cum, cu tehnica existentă în acea vreme, a putut fi executată. Un arc de triumf, înalt de 32 metri, constituie o mărturie despre măiestria vechilor arhitecţi, el rezistînd foarte bine trecerii timpului, singurele „intervenţii contemporane" constînd în operaţiuni de conservare.

Dantele în piatră

În planurile arheologilor irakieni un loc important ocupă cercetările vizînd conservarea şi restaurarea vestigiilor civilizaţiei arabe. Astfel de şantiere se întîlnesc la Ukhaidir, la Mossoul sau la Samara. Ceea ce este caracteristic construcţiilor respective sînt, pe de o parte turnurile înnobilate cu adevărate dantele sculptate, pe de alta, acel element nelipsit — ziggurat-ul. În acest din urmă caz, este vorba de o construcţie în terase succesive, din cărămidă emailată. Este, de fapt, rezultatul unui proces evolutiv, datorat tocmai rolului pe care-l avea templul în planul aşezării respective. Pentru a fi pus în evidenţă, acesta se construia pe un fel de podium, tot mai înalt, odată cu trecerea timpului şi perfecţionarea tehnicilor de construcţie, devenind un fel de piramidă pe al cărui plan superior se ajungea cu ajutorul scărilor, ele însele o mărturie a înaltei tehnici de execuţie. Cum, de obicei, materialul folosit erau cărămizile, aceste ziggurat-uri au fost deteriorate de intemperii, ceea ce măreşte dificultatea operaţiunilor de restaurare, în fapt, minuţioase lucrări ce se desfăşoară, cel mai adesea, potrivit tehnicilor existente cu mii de ani în urmă.

Desigur, a vorbi despre vestigii arheologice în actualul Irak, înseamnă, implicit, a vorbi despre Babylon, aşezare care a uimit şi uimeşte prin tehnica şi grandoarea construcţiilor — bănuită azi, concretă în trecut-, şi al cărui nume a dăinuit în istorie, ca un simbol despre capacitatea constructivă a omului, a rezistenţei în faţa vicisitudinilor timpului şi istoriei. Pentru că, în ciuda presiunilor, n-a acceptat niciodată dominaţia străină. Ofensiva asirienilor nu s-a soldat cu rezultate decisive favorabile acestora, cu toate atacurile repetate. Babylonul a continuat, timp de 500 de ani, să reziste, reuşind să anihileze tentativele de contropire. Tenacitatea locuitorilor săi de atunci îşi găseşte corespondent, pe alt plan, în acţiunile locuitorilor Irakului contemporan pentru restaurarea Babylonului. Cu sprijinul specialiştilor din diferite ţări sau reprezentanţilor unor organisme internaţionale, cum este UNESCO, s-au întocmit proiecte de restaurare a vestitei aşezări. Desigur, nu este vorba de a reconstitui totul. Ceea ce se urmăreşte este conturarea unei imagini cuprinzătoare a ceea a însemnat, în spiritul său, Babylonul. Lucrările au început. Ele vor fi, în mod firesc, de lungă durată, planurile iniţiale trebuind să fie permanent modificate, să se găsească noi soluţii. Seriozitatea cu care se acţionează, atenţia specială ce se acordă operaţiunilor „în vederea renaşterii Babylonului", cum se exprima un specialist irakian, constituie garanţii că cele aflate în faza de proiect se vor concretiza, atît prin eforturile Irakului, cît şi prin cooperare internaţională. Pentru că, simbolic, aşa cum arată o inscripţie aflată la intrarea şantierului arheologic, „Babylonul aparţine întregii umanităţi". O umanitate care trebuie să-şi construiască un viitor pe măsura capacităţilor de care dispune. Acţiune care cere, cu necesitate, inclusiv valorificarea marilor valori lăsate de urmaşi, ca mesaje ale faptului că între capacităţile omului cea constructivă a fost dintotdeauna prioritară.

ION STOICA

AFACEREA GLOZEL

● O scriere a atlanţilor descoperită în Franţa ● Un proces celebru ● Manevrele unui farsor ● Epilogul modern al unei afaceri vechi ● Intervenţia ştiinţei.

În luna martie a anului 1924, marile ziare pariziene relatau, sub titluri groase, despre senzaţionala descoperire arheologică făcută în mica localitate Glozel: ţăranul Fradin scosese întîmplător din pămînt, cu sapa, în timp ce-şi lucra grădina, o sumedenie de obiecte preistorice — unelte de silex, fragmente de piatră gravată, oase, vase din ceramică, precum şi tăbliţe din lut ars, pe care se afla un text scris cu caractere enigmatice. Arheologul dr. Morlet a plecat imediat la Glozel şi a făcut o primă datare a pieselor, acordîndu-le o vechime de cel puţin 10 000 de ani. Concluzia era limpede: pe teritoriul Franţei fusese găsit primul document scris din istoria omenirii. Speculaţiile nu au întîrziat să apară. Cine erau autorii acestei prime scrieri apărută cu multe milenii înaintea celui mai vechi alfabet cunoscut? S-au făcut multe presupuneri: erau atlanţii, ba strămoşii celţilor — emigraţi mai apoi în... America, sau strămoşii etruscilor, ori ai egiptenilor. Au intervenit în discuţie şi istoricii de artă, care au văzut în gravurile de pe fragmentele de piatră, capodopere aflate pe acelaşi plan cu picturile rupestre. Oricum, importanţa ştiinţifică a descoperirii era uriaşă, ea venind să arate că Homo Sapiens inventase scrisul şi gîndea perfect abstract încă din vremea cînd locuia în caverne. Sigur, erau mai mulţi sceptici, ei îndoindu-se asupra valabilităţii datării obiectelor, ba chiar şi asupra autenticităţii acestora. S-a născut astfel o polemică uriaşă. Unii erau partizanii doctorului Morlet, alţii puneau sub semnul întrebării posibilitatea ca oamenii să fi cunoscut scrisul în timpuri atît de îndepărtate. Discuţiile au luat, la un moment dat, o turnură neobişnuită. Dr. Morlet, simţindu-se ofensat de un articol publicat în 1928 de cotidianul „Le Figaro", în care erau ridiculizate datările sale făcute la Glozel, a chemat redacţia în judecată. Aşa a început

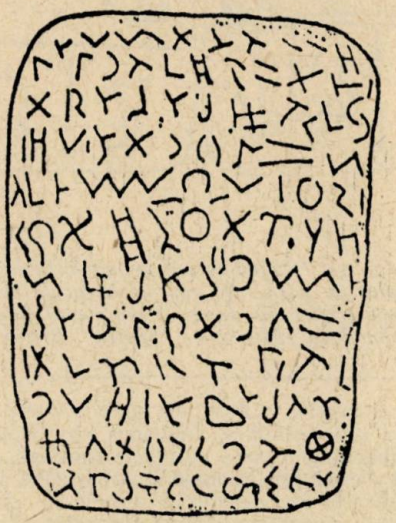

Plăcuţă falsă de la Glozel.

una dintre cele mai bizare afaceri judiciare cunoscută pînă acum. Cum era şi firesc, judecătorul de instrucţie a dispus mai întîi punerea în siguranţă a pieselor în cauză, precum şi a altora ce s-ar fi putut afla la familia Fradin. Jandarmii au procedat la o percheziţie, au confiscat tot ce li s-a părut a fi obiect antic şi au trimis piesele la tribunal. A fost apoi numită o comisie de expertiză, alcătuită din specialişti de la Sorbona şi College de France. Raportul de expertiză, privind datarea, nu a fost prea concludent, dar el conţinea totuşi cîteva observaţii care dădeau de gîndit. Specialiştii observaseră la microscop pe feţele tabletelor, amprentele fine lăsate în lut de contactul cu o ţesătură de bumbac, peste care se zăreau urmele părului unei pensule. Pe o altă tăbliţă se distingeau amprente digitale. În fine, experţii nu au găsit nici o urmă de contact cu rădăcini, cu viermi, sau alt element biologic sau geologic, frecvent în cazul obiectelor vechi dezgropate din pămînt. Procesul a durat cît a durat, încheindu-se cu o hotărîre judecătorească, echivocă, ce nu dădea dreptate nici doctorului Morlet şi nici ziarului pîrît. Dar istoria nu se terminase. Afacerea a reizbucnit în preajma celui de al doilea război mondial, cînd, din iniţiativa prefectului local (care dorea popularitate în alegeri) urma să fie amenajat la Glozel un muzeu... naţional. De astă dată a intrat în acţiune opoziţia, interesată să-şi discrediteze adversarul, angajat pe un teren necunoscut. Nu a fost intentat nici un proces judiciar, dar experţii au fost din nou chemaţi. Tehnicile de investigaţie evoluaseră în timp

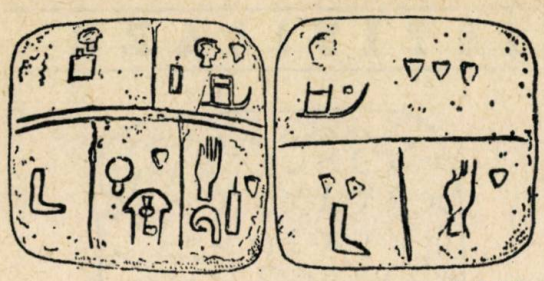

I.–P. Adam

Un text de 5500 de ani, pe o tăbliță de piatră găsită la Kish. Ea reprezintă poate cea mai veche scriere din lume. Exemplarul se află la Ashmolean Museum (Marea Britanie).

---

fiind intrate în practică metode fine de analize fizico-chimice, biologice etc. Raportul, publicat de marile cotidiene franceze, reluat pe presa internațională și publicațiile de specialitate, era categoric: urmele de clorofilă lăsate pe tablete indicau contactul cu plante conservate de 10 ani; în lut existau urme microscopice de țesături de lînă și bumbac prelucrate și vopsite cu substanțe chimice moderne; tabletele se degradau sub influența umezelei în cîteva zile; ba, mai mult, într-o tabletă s-a găsit o gaură făcută cu un cui, în care a fost introdus un rizom de ferigă (lipit acolo cu lut de altă proveniență decît cea a materiei suportului scrierilor). În sfîrșit, spre a completa tabloul falsului acum dovedit, experții au analizat comparativ lutul tabletelor cu cel găsit de jandarmi într-o crăticioară aruncată în podul casei lui Fradin. Rezultatul: materialele erau identice. Dar cine era autorul impusturii? Semianalfabetul Fradin, bătăiosul dr. Morlet, sau altcineva? Pînă să fie elucidat acest mister, a izbucnit războiul și întîmplarea a fost uitată. De altfel, în vîltoarea conflagrației, au dispărut și cei care ar mai fi putut da relații în acest subiect, inclusiv doctorul Salomon Reinach, sprijinitorul cel mai activ al datării doctorului Morlet.

Și acum epilogul. Nu demult, un specialist în istoria scrisului, studiind falsele tăblițe de la Glozel, păstrate ca o mostră de mistificare a adevărului istoric, a descoperit că „textul" acestora conține în fapt șiruri de semne amestecate din alfabetele moderne, semne lapidare grecești, latine și gotice, caractere scoase de pe Stela lui Hiram și „pendulul lui Solomon", din alfabetele etrusc, lycian și fenician, precum și hieroglife egiptene și chinezești. Era ca și cum un bun cunoscător al istoriei scrisului s-ar fi amuzat, încercînd să joace o farsă colegilor săi arheologi. Și le-a jucat-o!

JOCURI

EXERCIȚIU DE MEMORIE

Observați cu atenție primul desen și încercați să memorați caracteristicile fiecărei păsări. După aceea, examinați al doilea desen și încercați să le descoperiți în cel puțin un minut. (Bineînțeles veți avea grijă ca în cele 60 de secunde desenul de sus să fie acoperit).

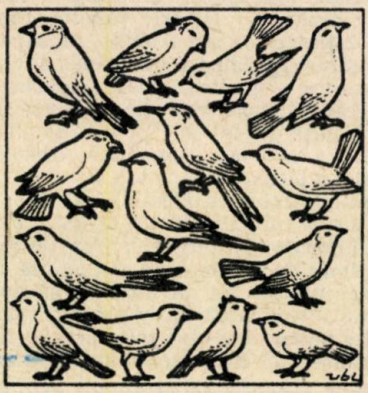

ÎN OPT SECTOARE EGALE

Respectînd liniile care au fost trase, trebuie, cu ajutorul a trei linii, să împărțiți desenul în opt sectoare egale și de aceeași formă, astfel încît fiecare sector să cuprindă cîte un punct.

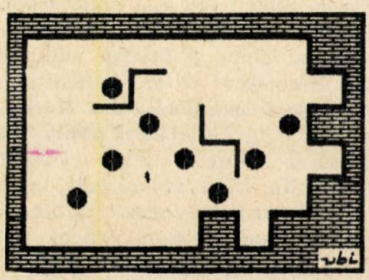

(Dezlegările în pag. 207

Gustoase, hrănitoare- preparatele conservate prin frig!

Puteţi prepara ciorbe, soteuri, mîncăruri sau deserturi suculente şi apetisante, întrebuinţînd diversele legume, amestecurile de legume pentru ciorbe şi fructele conservate prin frig.

Legumele şi fructele conservate prin frig îşi păstrează aroma şi savoarea naturale.

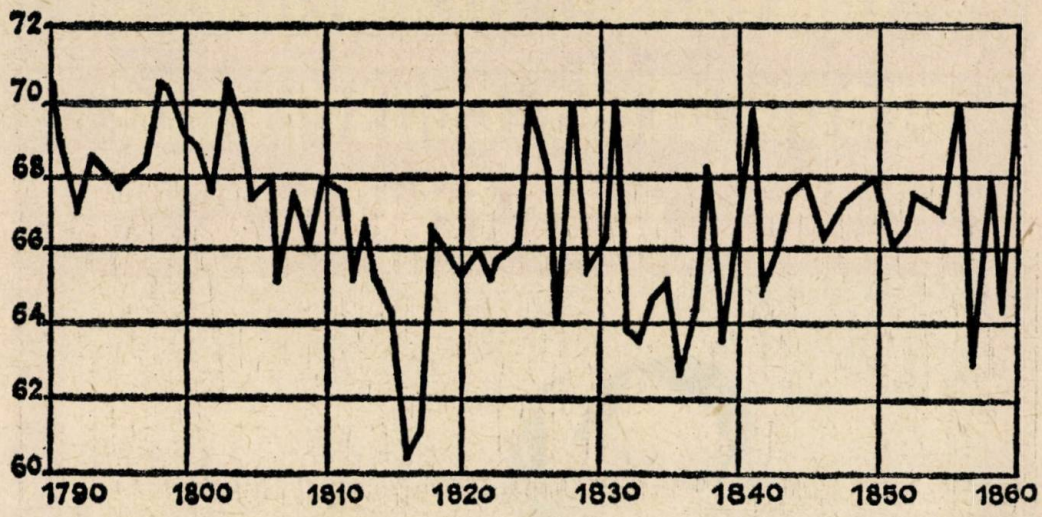

Graficul temperaturii dintre anii 1790—1860, înregistrat la New-Haven, în grade Fahrenheit (cifrele pe verticală)

1816—anul fără vară!

Nu numai secolul nostru prezintă capricii meteorologice. Acum peste un veac şi jumătate, în anul 1816, în luna iunie a nins bogat, iar lunile următoare, iulie şi august, au fost ferecate de geruri cumplite. Calamitatea s-a întins în toată Europa occidentală, în Canada, şi în statele nord-estice ale Americii.

În cronica zilnică a fenomenelor meteorologice, ţinută scrupulos încă din 1779 de toţi preşedinţii colegiuluui Yale din New-Haven, oraş de pe litoralul atlantic al S.U.A., luna iunie a anului 1816 e înregistrată drept cea mai rece din întreaga perioadă de pînă azi. O cronică meteo similară (ţinută cu regularitate din 1753 la Geneva) înregistrează acelaşi fenomen, iar în Anglia, în deosebi în ţinutul Lancashire, cea mai friguroasă a fost luna iulie. Folclorul mai multor popoare a înregistrat şi el nemaipomenitele geruri.

Filmul dezastrului debutează încă în anul 1815, cînd a avut loc o mare erupţie a vulcanului Tambora, din Indonezia. Pe vremea aceea, vulcanul avusese înălţimea de 4300 m, dar erupţia neobişnuit de violentă i-a năruit conul, astfel că Tambora nu este azi mai înalt de 2821 metri. Consecinţele erupţiei s-au răspîndit pe o distanţă de mii de mile. Deşi vulcanul se află pe insula Sumbawa, totuşi locuitorii din Jawa, aflaţi la o depărtare de 300 mile, erau cuprinşi de groază. La amiază, cerul era învăluit într-o pîclă plumburie opacă, rezultată din cenuşa expulzată de vulcan, iar soarele însuşi avea o peliculă neagră. Cenuşa se lăsase în strat gros pe case, pe străzi, pe ogoare. Din timp în timp, oamenii se cutremurau auzind puternicele explozii ale vulcanului, ca nişte salve de artilerie. După patru ani de la erupţie, vapoarele mai întîlneau pe ocean mari bucăţi de lavă solidificată.

Pulberea vulcanică a circulat în straturile înalte ale stratosferei cîţiva ani în şir, reflectînd razele solare şi diminuînd astfel enorm puterea calorică a astrului dătător de viaţă. Explicaţia frigului era aceasta. De altfel, încă mai demult, Benjamin Franklin prevăzuse asemenea posibilităţi, explicînd gerurile mari ale iernii 1783/1784, ipoteză pe care meteorologii din zilele noastre au confirmat-o.

Primul val neobişnuit de frig a ajuns în America în dimineaţa de 6 iunie, 1816; în acea zi zăpada s-a aşezat într-un strat gros pînă la 15 cm. Un vînt pătrunzător prăvălea oamenii din mers. Gerul s-a menţinut pînă la 11 iunie. Al doilea val de frig a venit la 9 iulie, iar al treilea şi al patrulea, la 21 şi 30 august. Peste tot unde a bîntuit, iarna din acea vară a distrus orice semănături, iar frunzele copacilor s-au făcut negre. Gerurile au fost însă şi mai puternice în Canada, unde au distrus orice urmă de grîu şi porumb. Cel mai greu a fost îndurată acea „iarnă vulcanică" în Europa occidentală, unde oamenii au început să mănînce muşchi, licheni, scoarţă de copaci etc. Mii de oameni au murit totuşi de foame şi de frig.

V. NEAMŢU

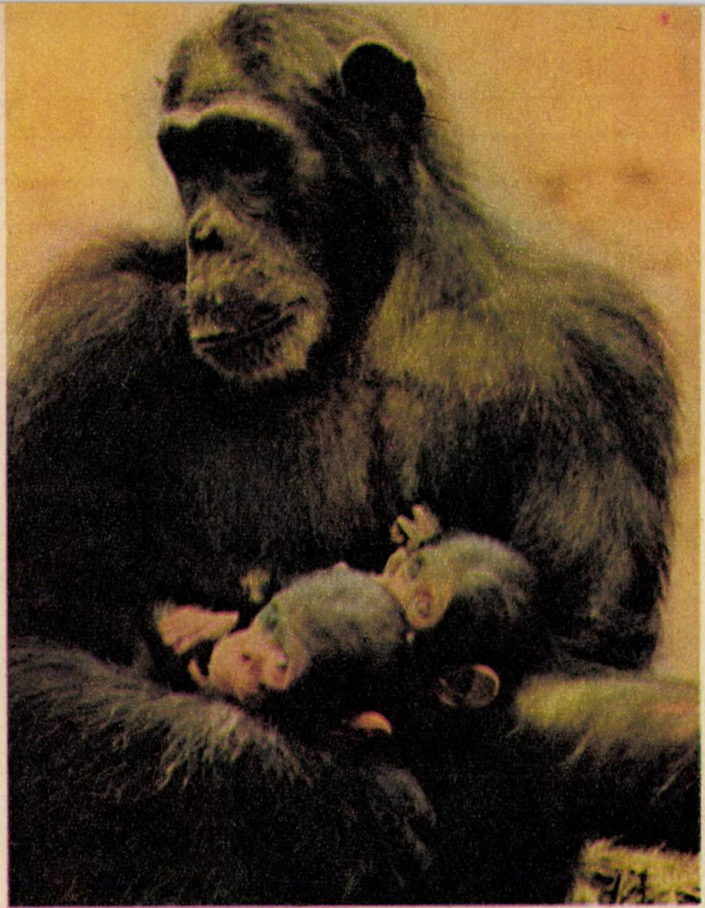

Există un psihic animal?

• Fără să excludă această posibilitate specialiștii au păreri diferite • Poate să ne ofere animalul captiv datele de care avem nevoie? • Cîteva considerații pe marginea unei teme mult dezbătute de etologie.

Cu greu se poate găsi un subiect mai controversat în psihologia și etologia comparată decît psihismul animal. De altfel chiar în psihologia umană problema psihicului nu și-a găsit încă o rezolvare definitivă și unanim acceptată. Cu atît mai neclare sînt lucrurile atunci cînd coborîm treptele evoluției, la diferitele niveluri ale lumii animale.

Se poate vorbi de un psihic înfrauman? Există, cu alte cuvinte, la animale, o reflectare subiectivă a realității prin intermediul unor procese nervoase cognitive, afective și voliționale? Nu este ușor de răspuns la asemenea întrebări pentru că fenomenele psihice scapă oricăror încercări de a le aborda cu mijloacele cercetării obiective. Lucrul este valabil și în domeniul psihologiei umane căci, dacă ne gîndim bine, noi înșine nu cunoaștem direct decît propriile noastre trăiri. Mai mult chiar, așa cum a demonstrat Sigmund Freud, o parte însemnată din fenomenele vieții noastre subiective nu ajung în sfera conștientului decît sub o formă puternic sublimată sau în urma unui efort intens și adesea chinuitor de introspecție.

Atunci cum să ne putem pronunța cu certitudine și obiectivitate despre viața subiectivă a animalelor? Această dificultate, aparent de nedepășit, asociată sentimentului de mîndrie resimțit de om în urma succeselor obținute pe plan teoretic și practic, prin folosirea fizicii mecanice, a generat concepția mecanicistă despre animale, a cărei expresie culminantă o reprezintă gîndirea filozofului francez Réné Descartes (Cartesius). „Animalele, afirma Descartes, nu sînt altceva decît niște mașini care nu gîndesc și nu simt, într-un cuvînt un soi de mecanisme de ceasornic puse în mișcare de resorturi invizibile". Nu era aici vorba atît de o analogie cît mai degrabă de o identificare totală între animal și mașină, lucrurile fiind împinse așa de departe încît un alt filozof, Nicolas Malebranche, spunea despre cățelușa sa, care scheuna cînd era bătută, că sunetele ce le scoate nu reprezintă strigăte de durere, asemănătoare plînsului uman ci scîrțîitul roților prost unse ale unei mașinării!

Concepția carteziană despre animalul-mașină s-a impus datorită eficienței sale cognitive căci un prim moment al orcărei cunoașteri este totdeauna reducerea la modele inferioare sistemului studiat. Pe de altă parte, concepția lui Descartes satisfăcea pe deplin orgoliul omului care devenise de-acum conștient de superioritatea sa — dobîndită pe calea rațiunii — asupra materiei înconjurătoare, inclusiv a lumii animale.

Această concepție a influențat puternic cultura europeană dar mai ales științele biologice deoarece Descartes a fost totodată părintele

teoriei reflexelor care s-a instaurat atotputernică în fiziologia animală de unde I.P. Pavlov avea s-o transfere, prin genialele sale experienţe, în cea umană, stabilind, de pe poziţiile neurofiziologiei, o punte de legătură între animal şi om.

De la concepţia carteziană la cea vitalistă

Teoria reflexelor sau mai bine-zis absolutizarea sa dogmatică şi exclusivistă este cea care, în mare măsură, a condus la negarea psihicului animal. Potrivit acestei teorii, animalul nu acţionează ci reacţionează („Bestiae non agit, agitur" spunea Descartes); cu alte cuvinte, orice act al animalului îşi are originea în mediul care determină, în cele mai mici amănunte, comportamentul său.

Modul acesta de a gîndi este şi astăzi foarte puternic încetăţenit în fiziologie, fiind considerat ca unica şi veritabila profesiune de credinţă a unei poziţii ştiinţifice materialiste. Eroarea acestei concepţii provine în primul rînd din subaprecierea aprioricâ a animalelor la care nu s-ar putea vorbi, chipurile, de o motivaţie endogenă iar în al doilea rînd din faptul că toţi adepţii acestei teorii nu au observat niciodată animalele sălbatice în mediul lor natural ci s-au mulţumit să studieze animalele domestice în condiţii de laborator, extrem de artificializate şi care răpesc sistemului nervos orice posibilitate de a-şi etala autonomia. Dar esenţa organismului viu o constituie tocmai relativa autonomie faţă de mediu, exprimată prin faptul că răspunsurile sale depind nu numai de acesta ci, în primul rînd, de starea internă a animalului, de nevoile şi preferinţele sale.

Setea de cunoaştere a omului nu poate fi totuşi înfrîntă, istoria ştiinţelor a confirmat-o în atîtea ocazii şi avea s-o confirme şi în acest caz.

Observaţii sporadice şi consideraţii speculative privind autonomia (sau, cum spun etologii, spontaneitatea) comportamentului animal au făcut iniţial, cu oarecare timiditate, mai mulţi filozofi ai naturii, începînd cu adversarii lui Descartes. Dar aceştia s-au refugiat în antropomorfism adică în concepţia, nu mai puţin eronată, prin care animalul este integral echivalat cu omul, atribuindu-i-se toate însuşirile acestuia. Mai tîrziu, pe măsura constituirii psihologiei animale, s-a profilat, ca o reacţie faţă de fiziologie, concepţia vitalistă potrivit căreia autonomia organismului s-ar datora unei misterioase forţe vitale, de origine imaterială şi, prin urmare, imposibil de abordat cu mijloacele ştiinţei.

Prima încercare metodică de a investiga ştiinţific, adică obiectiv şi prin cuantificare, autonomia comportamentului, se datoreşte zoologului american Wallace Craig şi a fost efectuată la începutul secolului XX. Craig fusese elevul lui William Mc Dougall, un alt zoolog eminent, care însă fiind un adept convins al concepţiei vitaliste, nu era deloc dispus să vadă în animal o simplă maşină. Adversar declarat al teoriei reflexelor, Mc Dougall opunea devizei carteziene „Animalul nu acţionează ci reacţionează" o alta, întrutotul corespunzătoare realităţii: „Animalul normal (deci nu cel plasat în condiţii artificiale — n.n.) este pe deplin activ". Numai că, fiind un bun vitalist, Mc Dougall considera autonomia organismului ca o expresie a forţei vitale mistice şi incognoscibile.

Elevul său nu era atît de robit prejudecăţilor teoretice. El a observat că animalele nu reacţionează tot timpul cu aceeaşi intensitate la diferiţi factori de mediu ci dispoziţia sa de a răspunde stimulilor externi creşte, atinge o cotă maximă, apoi după efectuarea răspunsului, scade pentru ca din nou să înceapă a se intensifica. Aceste variaţii progresive ale stării disponibilităţilor interne se repetă ritmic, formînd un sistem de cicluri biologice, caracteristic speciei. Imboldul lăuntric care determină animalul să tindă spre îndeplinirea unui anumit comportament pulsează deci ritmic şi cîţiva ani mai tîrziu, Freud — care nu cunoştea lucrările lui Craig — a constatat un fenomen similar la om denumind chiar pulsiune forţa energetică ce împinge omul spre atingerea unui anumit ţel.

Craig a experimentat cu perechi de turturele rîzătoare (Streptopelia risorius) separînd masculul de femelă pe durata unor perioade care creşteau progresiv, verificînd după fiecare perioadă ce obiecte se dovedeau capabile să declanşeze comportamentul de curtare al masculului.

Rezultatele au fost pe cît de neaşteptate, pe atît de interesante. După cîteva zile de la separarea sa de femelă turturelul a început să curteze o turturea albă, de altă specie pe care mai înainte, cînd se afla împreună cu „soţia" sa, o ignorase. Cîteva zile mai tîrziu, masculul îşi efectua curtea, înclinîndu-se şi turuind, în faţa unui porumbel împăiat, apoi după alte cîteva zile, făcea curte unei bucăţi de pînză înfăşurată pe un băţ, pentru ca, după mai multe săptămîni de burlăcie, să ia drept femelă colţul gol al cuştii unde convergenţa liniilor ce delimitau spaţiul său de viaţă se intersecta, oferindu-i un punct de fixare optică.

În limbaj obiectiv, fiziologic, ingenioasele experienţe ale lui Craig — pe care le-am redat extrem de sumar — au dovedit că atunci cînd un anumit comportament instinctiv este împiedicat de a se desfăşura o perioadă de

timp, pragul de percepere a stimulilor ce-l declanşează devine tot mai scăzut.

În limbaj psihologic se poate spune că fiecare comportament instinctiv depinde nu numai de mediu ci şi de activarea unei pulsiuni interne care pregăteşte animalul pentru acţiune. Cu cît această pulsiune este mai lipsită de posibilitatea de a se descărca cu atît animalul proiectează mai uşor asupra unui stimul extern calităţile unui model psihic intern care reprezintă stimulul pe care el îl aşteaptă de la mediu pentru a-şi desfăşura comportamentul activat. Cu cît turturelul lui Craig era privat mai mult timp de compania femelei sale, cu atît îşi îndrepta atenţia spre substitute mai puţin adecvate. Şi cu cît un animal este mai flămînd, cu atît e mai dispus să accepte drept hrană stimuli externi cărora în condiţii normale nu le-ar acorda o asemenea semnificaţie. „Foamea e cel mai bun bucătar" spune de altfel un proverb.

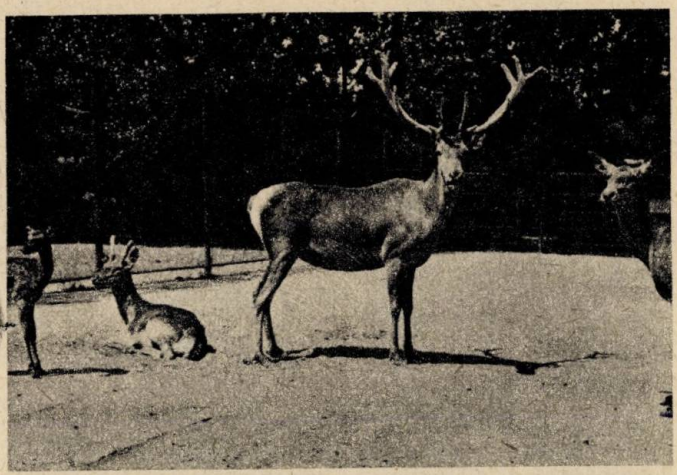

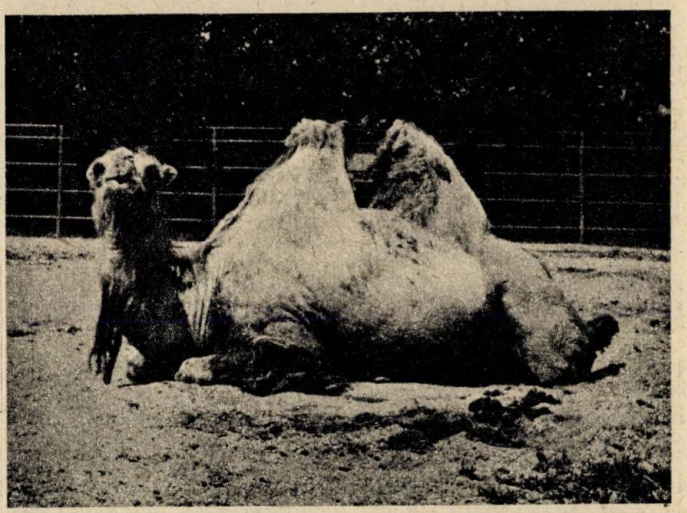

Fiecare animal este o lume în sine

Animalul trăieşte aşadar într-o lume proprie formată din stimuli externi cărora, în procesul asimilării lor nervoase, li se atribuie semnificaţii precise. Acest lucru a fost observat şi demonstrat ştiinţific, în primele decenii ale secolului nostru de biologul german Jacob von Uexküll. După Uexküll, fiecare animal este un subiect, o lume în sine, denumită de el lumea internă (Innenwelt). Acest subiect se mişcă şi acţionează într-o lume externă care însă nu se confundă cu mediul general (cu atît mai puţin cu mediul uman), deoarece din această lume, animalul extrage numai anumiţi stimuli recepţionîndu-i în funcţie de capacităţile organelor sale de simţ dar şi în funcţie de starea lumii sale interne; acestor stimuli animalul le atribuie — aşa cum am văzut — semnificaţii, astfel încît stimulii respectivi devin semnale sau semne. Din aceşti stimuli-semnal animalul îşi construieşte o lume externă proprie al cărei centru este el, animalul-subiect, şi pe care Uexküll a denumit-o lumea semnalelor (Merkwelt). Trăind, adică acţionînd orientat în această lume a semnalelor, animalul dezvoltă o serie de activităţi a căror totalitate formează o a treia lume, lumea activităţilor (Wirkwelt).

Lumea activităţilor împreună cu lumea semnalelor constituie ceea ce Uexküll a denumit Umwelt, noţiune fundamentală a concepţiei sale, tradusă de Mihai Beniuc prin „preajmă" dar căreia i se potriveşte la fel de bine termenul de ambianţă, cu precizarea că el exprimă tocmai faptul esenţial de a fi o ambianţă biopsihică, un cîmp informaţional în permanentă mişcare datorită intervenţiilor active ale animalului, perceperea semna-

lelor implicînd ea însăşi participarea animalului subiect.

Lumea internă a animalului şi ambianţa (formată din lumea activităţilor şi lumea semnalelor ce le declanşează) alcătuieşte ceea ce Uexküll a denumit un ciclu funcţional în care părţile sînt legate unele de altele într-un mod determinat cu strictețe căci, cum spunea Uexküll: „unde există picior există şi drum; unde există gură, există şi hrană, unde există arme de apărare există şi duşmani". Biologul german a deosebit cîteva cicluri funcţionale majore: al mediului, al hranei, al sexului, al duşmanului şi al jocului.

Este adevărat că o asemenea concepţie strict deterministă nu lasă nici un loc plasticităţii şi hazardului dar, dacă nu o absolutizăm ci o privim numai ca reflectînd un anumit moment al evoluţiei, ea are o netăgăduită valoare cognitivă şi euristică. Uexküll era atît un adversar al obiectivismului fiziologic cît şi al noţiunii de „psihologie animală" dar poziţia sa era clar mai apropiată de aceasta din urmă.

„Pentru fiziolog, scria el, orice fiinţă vie este un obiect, un lucru care se află în lumea umană, proprie cercetătorului. El examinează organele fiinţei vii şi combinarea acţiunilor lor aşa cum un tehnician ar examina o maşină care-i este necunoscută. Biologul, în schimb, îşi dă seama că această fiinţă este un subiect care trăieşte în propria sa lume al cărui centru îl formează. Fiinţa vie nu poate fi deci comparată cu maşina ci cu mecanicul care o conduce".

Mediul şi studiul experimental

Uexküll avea în mare măsură dreptate căci fiziologii îşi concepeau şi executau experienţele astfel încît răpeau animalului încă din start orice posibilitate de a-şi dezvălui autonomia considerîndu-l ca un soi de obiect inert. De pildă cîinii pe care Pavlov studia reflexele condiţionate erau legaţi în hamuri, aflîndu-se în imposibilitate de a efectua mişcări ample sau intenţionale. Izolarea în care se desfăşurau experienţele era o condiţie esenţială a reuşitei lor. Cîinii erau ţinuţi în aşa numitele „turnuri ale tăcerii" în care nici un zgomot şi nici o imagine nu puteau surveni pentru că, în acest caz, reflexele condiţionate nu se mai formau. Desigur, studiul experimental necesită izolarea unor fenomene din contextul lor pentru a le studia în stare pură dar generalizarea ulterioară a rezultatelor obţinute la un anumit nivel inferior şi extrapolarea lor absolutizantă la toate nivelurile superioare conduc inexorabil la concluzii mecaniciste.

Teoria reflexelor, potrivit căreia sistemul nervos central nu este altceva decît un vehicul care prelucrează şi transmite stimulările externe, unicul său rol în supravieţuirea individului şi a speciei constînd în a răspunde la excitaţiile mediului, era atît de respectată în biologie încît însuşi Lorenz care cunoştea lucrările lui Craig şi efectuase o serie de observaţii ce nu se conformau integral respectivei teorii, continua în 1935 să fie un adept al punctului de vedere reflexologic.

Este meritul zoologului german Erich von Holst de a fi demonstrat ştiinţific că sistemul nervos este capabil nu numai să răspundă la stimulii externi ci să şi producă spontan şi automat impulsuri proprii, endogene. Von Holst a făcut o experienţă astfel concepută încît asigura sistemului nervos al rîmei posibilitatea de a-şi manifesta autonomia. El a suspendat cordonul nervos abdominal al acestui animal — izolîndu-l de corp şi de ganglionul supraesofagian (un fel de creier) — într-o soluţie Ringer (o soluţie salină ase-

mănătoare cu sîngele şi limfa) şi a înregistrat separat curenţii electrici de acţiune produşi de către fiecare pereche de ganglioni situaţi pe traiectul cordonului. În două segmente von Holst a lăsat corpul viermelui intact şi conectat la ganglioni.

Rezultatul a fost uimitor. Perechile de ganglioni individuali, conectate între ele numai prin sistemul nervos central (cordonul abdominal) şi care nu primeau nici-o excitaţie din mediul exterior, emiteau impulsuri nervoase ritmice, perfect coordonate şi care corespundeau întocmai cu succesiunea contracţiilor musculare ale segmentelor corporale intacte precum şi cu mişcările de tîrîre ale unei rîme normale.

Erich von Holst a mai efectuat numeroase alte experienţe cu peşti, găini, etc. toate demonstrînd acelaşi lucru: sistemul nervos central este capabil de a emite impulsuri coordonate şi ritmice, din proprie iniţiativă. Aceasta l-a făcut pe zoologul german să afirme că: „Sistemul nervos, totuşi, nu seamănă cu un măgar leneş care trebuie bătut sau chiar tras de coadă ca să poată fi în stare a face un pas ci mai degrabă cu un armăsar nărăvaş care trebuie ţinut în frîu de dîrlogi şi dirijat cu biciul".

Din păcate o moarte prematură l-a răpit în 1962 pe Erich von Holst lumii ştiinţifice, întrerupînd brutal o carieră şi aşa bogată în rezultate ce au revoluţionat ştiinţa comportamentului, dar care promitea încă multe alte descoperiri la fel de importante.

Distanţa de la laborator la natură

De obicei fiziologii lucrează în laboratoarele lor cu stimuli parţiali, ce pot fi

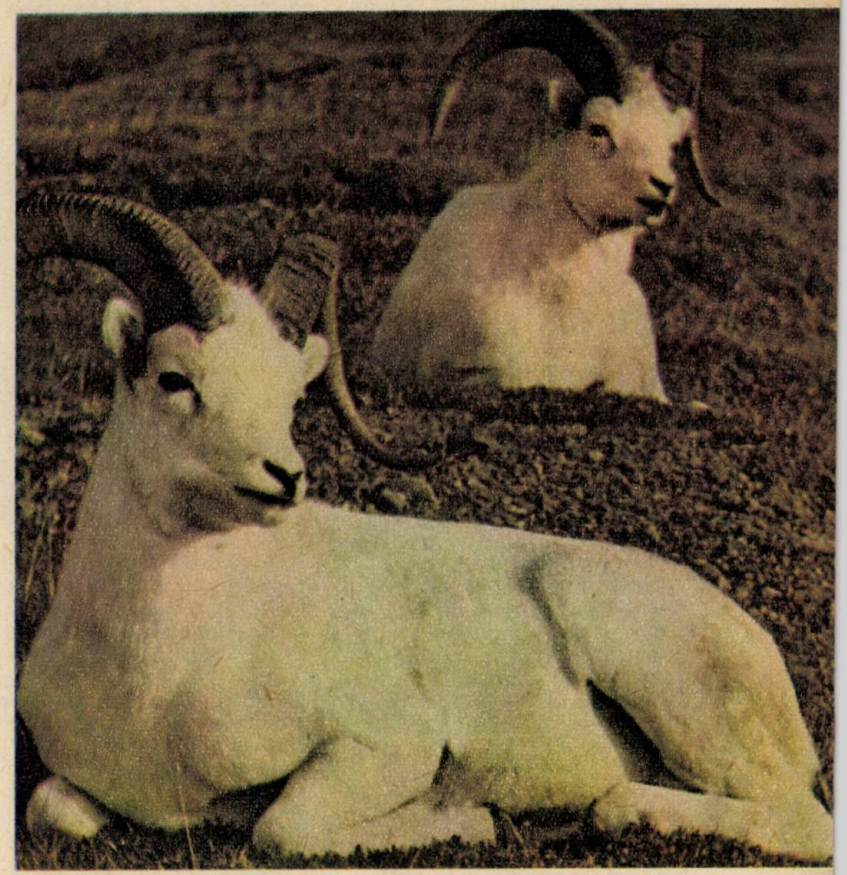

uşor măsuraţi şi exprimaţi cantitativ, cum ar fi un curent electric de o anumită intensitate, o substanţă chimică pură, o lumină de o anumită lungime de undă etc. Dar în natură stimulii externi survin foarte rar sub această formă. Ei sînt de obicei configuraţii sau structuri stimulatorii în care o infinitate de elemente vizuale, sonore, tactile, chimice se reunesc formînd un întreg care nu e o simplă sumă a părţilor ci o entitate nouă, cu proprietăţi specifice.

Fenomenul a fost demonstrat de psihologii şcolii gestaliste (Gestalt: configuraţie) — M. Wertheimer, W. Köhler, K. Koffka — dar el poate fi observat chiar şi de un neiniţiat. În grădinile zoologice, se ştie, animalul sălbatic începe a se familiariza cu omul şi a-l diferenţia devenind capabil să-l recunoască în anumite situaţii. Dacă unui animal familiarizat cu un anumit om i se prezintă numai vocea acestuia înregistrată pe bandă magnetică, el devine foarte agitat deoarece perceperea vocii izolată de întregul context al configuraţiei stimulatorii cunoscute reprezintă ceva nou şi necunoscut care alarmează animalul. Exemplele ar putea continua, ele demonstrînd acelaşi lucru şi anume că în mod normal, animalul nu are de-a face cu stimuli izolaţi, cantitativi ci cu un continuum stimulator, cu structuri ce evoluează în spaţiu şi timp, cu situaţii stimulatorii.

Aceste structuri sînt asimilate de animal dar, aşa cum a arătat Jean Piaget, orice asimilare reprezintă totodată o cunoaştere. Percepînd lumea externă şi ac-

ţionînd asupra ei, animalul o cunoaşte deci, şi cunoscînd-o, fiecare structură stimulatorie capătă pentru el o valoare putînd fi ceva „bun" sau „rău", „plăcut" sau „neplăcut" iar reacţiile animalului pot fi de apropiere (apetituri) sau de evitare (aversiuni).

Animalele au o bogată viaţă afectivă

Fiinţa vie luptă în permanenţă cu mediul pentru a-şi păstra echilibrul său organic adică integritatea sa, existenţa în calitate de biosistem relativ autonom. În această luptă, activităţile individului trebuie astfel îndeplinite şi orientate încît să aibă drept rezultat menţinerea lui. Or, unul din mijloacele prin care organismul capătă cunoştinţă de rezultatele pozitive sau negative ale acţiunilor sale îl reprezintă emoţiile. Nu există act comportamental lipsit de încărcătură emoţională după cum nu există comportament neutru, fără o anumită semnificaţie biologică.

Problema laturii afective a comportamentului a devenit, cum era de aşteptat, un alt prilej major de dispută între oamenii de ştiinţă. Într-adevăr, cum să studiezi obiectiv, cu mijloace ştiinţifice, determinînu-le cantitativ, emoţiile unui animal?

Iniţial, zoopsihologii n-au ezitat să postuleze existenţa emoţiilor la animale, etichetîndu-le chiar cu denumiri antropomorfice ca: veselie, tristeţe, curaj, frică, furie etc. Dar, pe măsură ce spiritul ştiinţific raţional pătrundea în biologie, psihologiei a început să i se conteste calitatea de „ştiinţă", căci cum poate o ştiinţă să opereze cu concepte speculative şi inefabile precum emoţiile? Toate acestea au fost lăsate pe seama literaturii şi filozofiei iar în psihologia umană au pătruns metodele obiective ale behavioriştilor americani, ale teoriei pavloviste a reflexelor condiţionate şi, mai recent, ale neurofiziologiei.

Psihologia animală a evoluat oarecum diferit. Aici cîţiva zoologi de geniu şi anume Wallace Craig, Charles Otis Whitman, Oskar Heinroth, Konrad Lorenz şi Niko Tinbergen au fondat ştiinţa comportamentului animal, etologia, care susţine că toate activităţile comportamentale proprii unei specii au o bază înnăscută (instinctivă) şi o structură tipică la fel ca trăsăturile morfologice, fiind supuse evoluţiei şi putînd fi studiate cu aceleaşi metode biologice.

Spre deosebire de fiziologie, etologia studiază comportamentul adică activitatea integrată a organismului, nu reacţiile simple şi izolate ale unor subsisteme organice, şi are în vedere modul de viaţă normal al speciei, aşa cum se desfăşoară el în condiţii naturale, nu în experienţe de laborator iar cînd recurge la experienţe simple, acestea au un rol auxiliar şi sînt efectuate numai la baza cunoaşterii comportamentului natural al animalului respectiv. Avînd drept obiect de studiu comportamentul, adică manifestările obiectiv-observabile ale unui animal, etologia a putut aspira la statutul unei discipline riguros ştiinţifice şi, implicit, a exclus emoţiile din sfera sa de cercetare.

„Întrucît fenomenele subiective nu pot fi observate în mod obiectiv la animale, scria N. Tinbergen, este inutil fie să le afirmăm, fie să le negăm existenţa. Mai mult, a atribui o funcţie cauzală unui fenomen care nu poate fi observat obiectiv conduce adesea la concluzii false".

Dar ignorarea unor fenomene nu reprezintă o soluţie pentru cunoaşterea lor. De altfel alţi etologi marcanţi au avut o părere oarecum diferită despre existenţa şi rolul emoţiilor în viaţa animalelor.

Zoologul german Oskar Heinroth, ale cărui excepţionale lucrări au format nucleul etologiei, obişnuia să răspundă, celor care îi re-

proşau că nu vede în animal decît o maşină neînsufleţită, în felul următor: „Dimpotrivă, eu sînt ferm convins că animalele au o bogată viaţă afectivă, dar că sînt înzestrate cu foarte puţină raţiune".

Konrad Lorenz, eminentul zoolog austriac, unanim recunoscut drept principalul creator al etologiei, este şi mai explicit. „Din motive de principiu, scrie el, savantul elimină în general ca nelegitimă orice afirmaţie despre experienţele subiective trăite de animale. Sistemul nervos al acestora diferă de al nostru; în creierul lor, procesele fiziologice nu sînt identice cu cele din creierul uman. Sîntem deci îndreptăţiţi să presupunem că fenomenele subiective ce le corespund sînt calitativ diferite de ale noastre. Există totuşi asemănări şi analogii suficient de mari pentru a se putea conclude că animalele superioare au experienţe subiective care, deşi calitativ diferite de ale noastre au totuşi o esenţă comună. Prin urmare sînt convins că animalele au emoţii fără a putea spune însă ce sînt aceste emoţii... Nu ştim şi nu vom putea şti probabil niciodată ce se petrece în capul unei găşte ce trece prin faţa noastră, manifestînd toate simptomele tristeţii umane. Dar este imposibil să nu încercăm sentimentul că suferinţa ei şi a noastră se aseamănă ca două surori".

Ştiinţa descifrează tainele comportamentului animal

Fără îndoială ştiinţa se bazează pe cunoaşterea directă şi obiectivă dar mintea omenească a descifrat multe taine ale naturii cu ajutorul unor metode indirecte, între care analogia şi deducţia au jucat un rol important.

Să revenim aşadar la om. Eu, în calitate de subiect cunoscător, nu pot cunoaşte nemijlocit decît propriile mele emoţii şi niciodată nu voi reuşi să împărtăşesc direct sentimentele unui semen al meu. Cu toate acestea, pot lua cunoştinţă de ele pe două căi: prin analogie şi prin informare. Astfel, dacă observ la semenul meu modificări comportamentale asemănătoare cu cele ce survin la propria mea persoană atunci cînd sînt trist, pot deduce că şi el, la rîndul său, încearcă un sentiment de tristeţe. În plus pot constata existenţa acestei stări afective la semenul meu în urma comunicării sale verbale prin care el mă informează că se află pradă unei tristeţi chinuitoare şi, eventual, îmi arată şi motivul acestei stări emoţionale.

Din aceste două căi de cunoaştere cea de a doua, mediată prin limbaj, nu este totdeauna eficace deoarece limbajul uman, spre deosebire de celelalte moduri de comunicare din lumea animală, poate comunica intenţionat date false, cu alte cuvinte poate minţi. Dimpotrivă, toate animalele sînt sincere faţă de membrii speciei lor; ele nu mint (uneori) decît animale din alte specii de care se apără sau pe care le vînează.

Acest lucru uşurează mult posibilitatea de a cunoaşte indirect viaţa afectivă a animalelor interpretînd codul lor comportamental expresiv. Apare însă o limită serioasă. Interpretările noastre privind emoţiile unui animal vor avea o şansă cu atît mai mare de a fi exacte cu cît animalul respectiv ocupă în arborele filogenetic o poziţie mai apropiată de om. Şi invers, analogia cu omul devine tot mai aproximativă cu cît animalul este mai depărtat, pe scara evoluţiei, de grupul hominizilor. Aşa dar, dacă în tentativa de a cunoaşte lumea afectivă a unui cimpanzeu, posibilitatea de interpretare eronată este relativ mică, ea creşte progresiv atunci cînd este vorba de un tigru, o antilopă, un struţ, un şarpe, o broască, un peşte sau un gîndac.

Dificultatea interpretării analogice provine din faptul că o anumită stare sufletească se poate manifesta diferit la om faţă de animale. Omul însă, datorită tendinţei sale înnăscute de a antropomorfoza este tentat să interpreteze manifestările animalului traducîndu-le, forţat, propriul său cod expresiv. De exemplu, răgetul leului este socotit frecvent un semn de furie sau boală, omul ştiind în mod inconştient că el strigă atunci cînd e furios sau se vaită cînd îl doare ceva. În realitate, răgetul leului este un mod de a semnaliza prezenţa individului (sau a grupului) în interiorul spaţiului său de viaţă, afirmînd posesiunea acestui spaţiu şi intenţia de a-l apăra. Prin urmare, în mod corect, vocalizele leului se pot compara cu hăulitul pădurarului, tam-tam-ul războinic al unor triburi sau cu afişarea plăcuţei cu numele proprietarului, pe uşa apartamentului. Necunoaşterea codului expresiv al animalelor sau interpretarea lui antropomorfistă poate crea situaţii ridicole sau chiar periculoase.

H. Hediger descria cum în Grădina Zoologică din Zürich, în cursul unor încercări repetate de a izola o oaie cu coamă într-un alt ţarc, aceasta datorită situaţiei stressante prelungite în care se afla a devenit atît de agitată încît operaţiunea a trebuit întreruptă pentru ca animalul să-şi poată reveni.

(continuare în pag. 127)

VALORIFICAȚI STICLELE ȘI BORCANELE GOALE

Magazinele alimentare și de legume-fructe primesc toate tipurile de borcane și sticle goale:

— LA SCHIMB
— CONTRA MARFĂ
— SAU NUMERAR

Valorificînd sticlele și borcanele goale, vă întregiți veniturile personale și contribuiți la realizarea de însemnate economii — gaz metan, energie electrică etc. — necesare economiei naționale.

AMPRENTA OBIECTELOR

După cum vedeți din schemele palmelor care încadrează pătratul negru cuprinzînd 14 obiecte uzuale, fiecare obiect și-a lăsat amprenta în palma care l-a apucat; bineînțeles, orice obiect lasă în palma omului care-l ține o amprentă specifică exclusiv formei sale și modului de folosire a acestuia, căci într-un fel ținem creionul sau cheia, altfel apucăm receptorul telefonului, altfel umbrela, altfel ciocanul, foarfeca, peria de dinți, o sticlă de pildă cu lapte, o ceașcă etc.

Pînă aici, lucrurile par foarte simple. Dar sînteți invitați să determinați repede și exact palma (însemnată cu o literă) care a apucat obiectul corespunzător (însemnat cu o cifră)?

(Soluția în pag. 208).

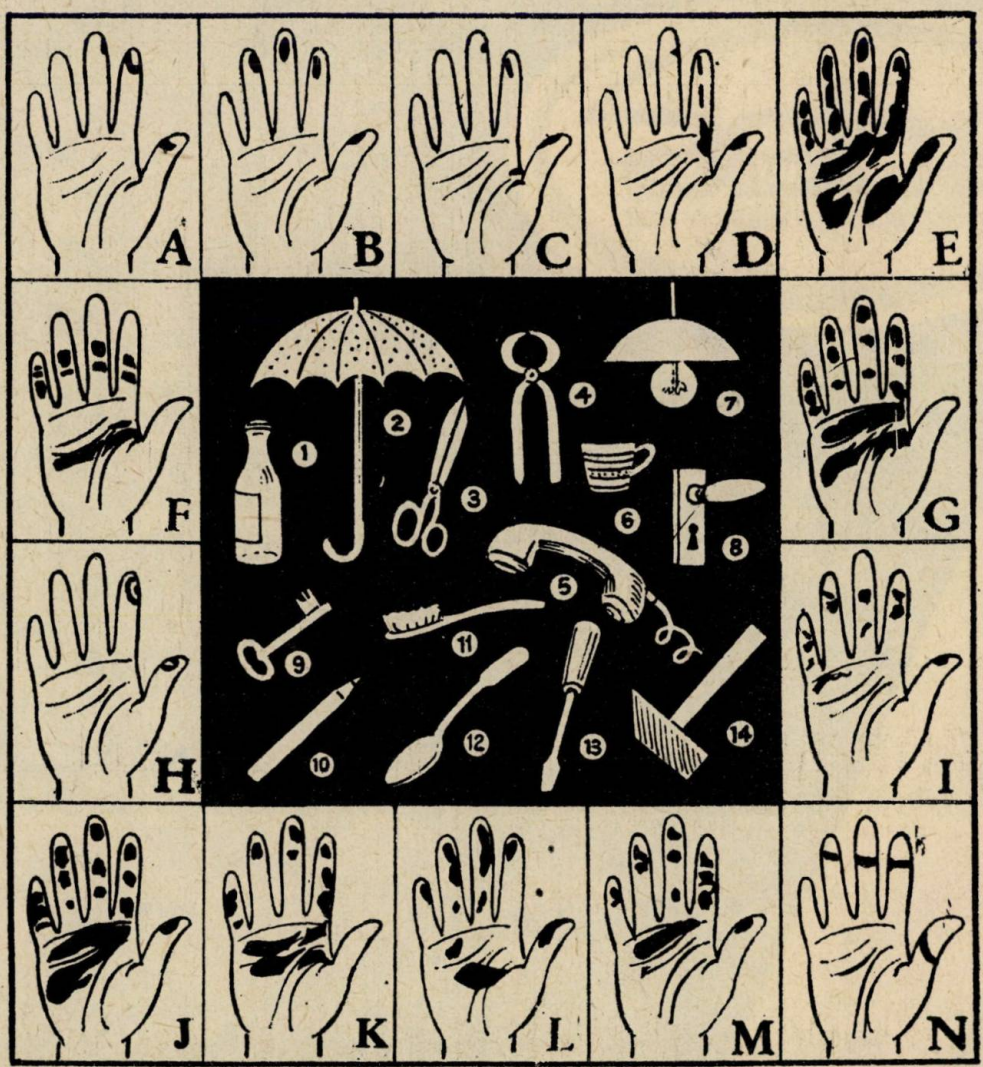

Asigurarea complexă a gospodăriei dumneavoastră

adas

ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Pentru a înlesni înlăturarea urmărilor financiare ale unor evenimente neprevăzute ce se pot întîmpla într-o gospodărie și care pot provoca pagube materiale, accidentarea unor persoane etc., ADAS a pus la dispoziția cetățenilor „ASIGURAREA FACULTATIVĂ COMPLEXĂ A GOSPODĂRIILOR".

Aceasta este o asigurare combinată, în același contract fiind cuprinse trei feluri de asigurări:

— asigurarea bunurilor din gospodărie;
— asigurarea de accidente produse la domiciliul asiguratului;
— asigurarea de răspundere civilă legală.

• *Asigurarea bunurilor din gospodărie*

În această asigurare sînt cuprinse bunuri existente într-o gospodărie, ca: mobilier, obiecte casnice, îmbrăcăminte, covoare, aparate de radio, televizoare, mașini de cusut, frigidere, sobe de orice fel, produse agricole, viticole, pomicole, produse animaliere și alimente, combustibil, materiale de construcții și multe altele.

Sînt cuprinse în asigurare — pentru 20% din suma asigurată — și bunurile asigurabile luate oriunde în afara domiciliului.

Administrația Asigurărilor de Stat plătește despăgubiri în cazurile de deteriorare sau distrugere a bunurilor asigurate, provocate de unele riscuri, ca de exemplu: incendiu, trăsnet, explozie, ploaie torențială, inundație, grindină, furtună, prăbușire sau alunecare de teren, greutatea stratului de zăpadă sau de gheață; avarii accidentale produse la instalațiile de gaze, apă, canal sau încălzire; pierdere sau dispariție cauzate de riscurile asigurate; furt prin efracție și altele.

• *Asigurarea de accidente*

Sînt asigurate pentru urmările accidentelor întîmplate la domiciliul asiguratului următoarele persoane: asiguratul, soția acestuia, precum și părinții și copiii acestora, dacă, în mod statornic, locuiesc și gospodăresc împreună cu asiguratul. Sînt cuprinse în această asigurare accidentele cauzate de unele evenimente, ca: incendiu, trăsnet, explozie, lovire, cădere, alunecare, acțiunea curentului electric, arsură, intoxicare subită și altele.

• *Asigurarea de răspundere civilă legală*

În această asigurare sînt cuprinse cazurile de răspundere civilă, pentru despăgubiri datorate de asigurat și de soția acestuia sau de persoane care se află în întreținerea asiguratului, în calitate de locatar, față de proprietar, pentru pagube produse la imobil de incendiu sau explozie, pentru despăgubiri datorate terților pentru accidentarea persoanelor și avarierea bunurilor lor la domiciliul asiguratului, precum și pentru cele datorate locatarilor apartamentelor învecinate, pentru pagubele la bunurile asigurabile ori la pereți, planșeele, tavanele și pardoselile apartamentelor respective, cauzate de o inundație produsă în apartamentul asiguratului.

*

PRIMA DE ASIGURARE care se achită de persoana ce încheie asigurarea este de 2 lei pe an pentru fiecare 1 000 de lei din suma asigurată stabilită la cererea asiguratului pentru bunurile din gospodărie.

De exemplu, pentru asigurarea unor bunuri din gospodărie în valoare de 25 000 de lei se plătește o primă de asigurare de 50 de lei pe an.

*

Pentru informații suplimentare și pentru contractarea de asigurări, vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

Curiozități ale naturii

MAREA RECE DE SMARALD

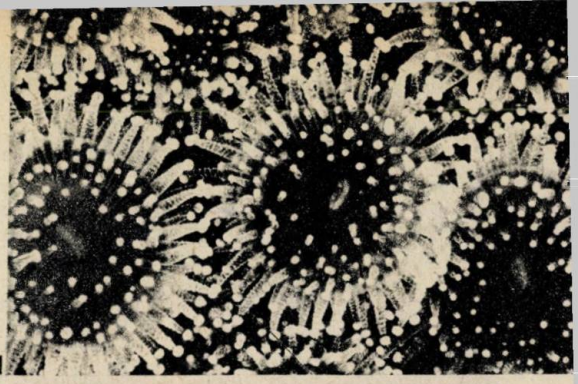

1

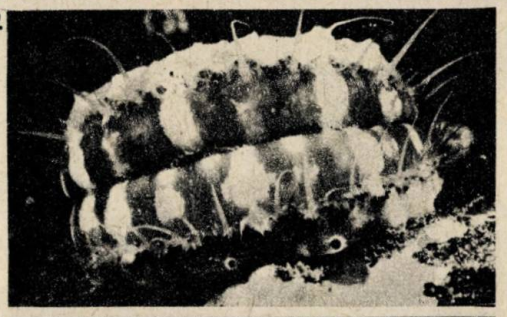

2

O strîmtoare destul de îngustă desparte pămîntul Canadei de insula Vancouver. În adîncurile apelor ei se ascunde o lume stranie, minunat colorată. Să surprinzi viața acestei lumi aparte, este o performanță chiar și pentru un fotograf foarte talentat. Totuși, imaginile pe care le reproducem din revista „National Geographic", atestă și talentul și curajul fotografului englez David Doubilet, deosebit de priceput în prezentarea vieții din medii naturale foarte diferite.

Anemona de mare este una dintre cele mai primitive viețuitoare multicelulare. Frumusețea ei, ca formă și culoare, nu suplinește cruzimea pe care o folosește în scopul atragerii prăzii. Brațele ei, ca niște gingașe petale, au un fel de mici harpoane cu care animalul ce se încumetă s-o... admire de aproape este otrăvit. Adevărate covoare (foto nr. 1) de anemone de mare cu mii de tentacule, a căror culoare, identică cu a căpșunilor, reprezintă una dintre atracțiile Strîmtorii Georgia, cu apele sale reci, verzui, ca smaraldul.

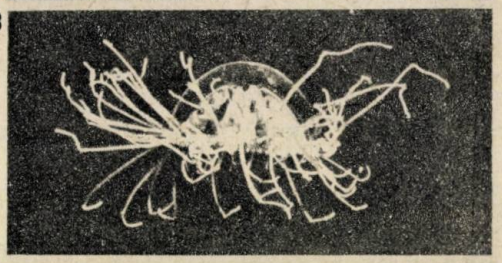

3

Molusca pe care o vedeți în fotografia nr. 2, aparținînd familiei Pectinidaelor, este recunoscută pentru lăcomia ei. Mare consumatoare de plancton, pe care-l filtrează din apă cu ajutorul branhiilor, molusca respectivă are ochi mici ce împodobesc ca niște mărgăritare, marginile unei superbe mantale, colorate cu mare măiestrie, în roz, alb și roșu. Mantaua se îndoaie grațios peste valvele animalului iar peste aceasta se află un strat de bureți vii.

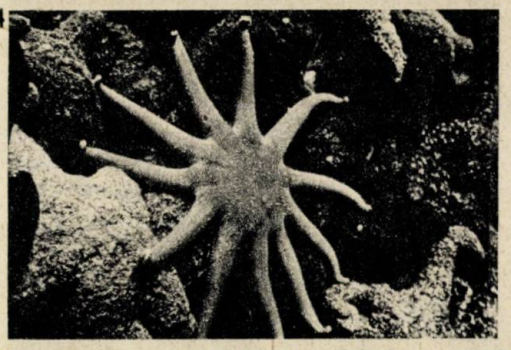

4

Una dintre cele mai frumoase și mai bizare creaturi ale naturii: o **meduză** a cărei transparență lasă să se vadă tubul său digestiv colorat puternic, în portocaliu (fotografia nr. 3)

Intens portocalie, este și **steaua de mare** din fotografie (4) care se... lasă parcă, admirată pe fondul albastru al unor stînci marine. Specie cunoscută sub numele de Solaster dawsoni, atractiva stea de mare are îndrăzneala de a ataca și mînca animale de mare chiar de mărimea ei. Digestia puternicului ei stomac durează, în astfel de cazuri, cîteva zile.

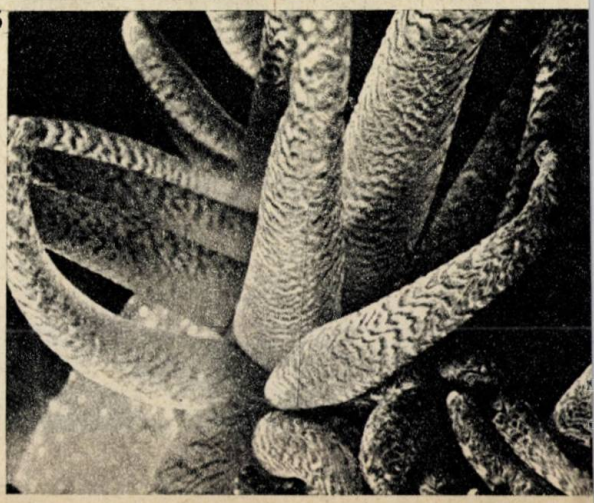

5

Superbele anemone de mare de culoare roz (foto 5) sînt, pentru unele ființe marine, gazde foarte primitoare. O anumită crevetă se unge cu mucus de pe corpul anemonelor (după cum se știe, acesta este toxic) și scapă astfel, de prădători.

Pentru omul modern,
o soluție
modernă

CONFECȚIILE!

Cu ajutorul lor vă rezolvați, fără pierdere de timp, problema înnoirii garderobei dv.

Confecțiile sînt realizate să satisfacă exigențele tuturor vîrstelor.

Magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT vă stau la dispoziție cu o gamă largă de confecții specifice fiecărui anotimp.

OMUL MAIMUŢĂ

● Ciudatele fosile descoperite de un avocat englez ● Un punct fosilifer neobişnuit ● Exponatul de la British Museum ● „Copilul din Taungs" şi faimoasa „Lucie" ● Carbonul radioactiv intră în acţiune.

Domnul Charles Dawson, avocat din Hastings, se afla la băi, cu familia, în eleganta staţiune Brighton, de pe litoralul englez al Mării Mînecii. După amiaza, în lipsă de alte ocupaţii, avocatul—mare amator de drumeţie. — cutreiera împrejurimile oraşului, însoţit de fiica lui, care culegea în acest timp flori şi fructe. Aşa a ajuns într-una din zile la cariera de materiale de construcţii din Piltdown. Tocmai la timp ca să vadă, în cazmaua unui lucrător, un craniu uman.

Dawson, care deşi profesa avocatura era şi un erudit naturalist, a cumpărat tigva şi a clasat-o în bogata lui colecţie de fosile. Aceasta se întîmpla în vara anului 1908. Timp de trei ani, Dawson a revenit în cariera din Piltdown, ori de cîte ori proprietarul îl avertiza telegrafic că oamenii săi mai scoseseră ceva din pămînt. Cînd fragmentele de fosile animale s-au adunat într-o cantitate apreciabilă, avocatul le-a dăruit „în vrac" secţiei de istorie naturală a British Museumului. Profesorul Smith-Woodward, clasificînd fosilele, la cererea conducerii celei mai mari instituţii muzeale engleze, s-a găsit în imposibilitatea realizării muncii sale, fiind lipsit de o serie de elemente necesare datărilor. Iată-l deci, împreună cu Dawson, şi cu colaboratorii săi Teilhard de Chardin, versat paleontolog şi dr. A.T. Marston, specialist în dinţi de animale străvechi, porniţi într-o mai lungă expediţie ştiinţifică la Piltdown. În vara anului 1912, cei patru, călăuziţi la „punctul fosilifer" de către Dawson au mai descoperit oase de mastodont, precum şi o calotă craniană, un maxilar (care părea de maimuţă), un incisiv şi alte fragmente de oase fosile. Profesorul Smith-Woodward, a considerat toate fosilele găsite ca aparţinînd terţiarului, bazîndu-se pe oasele de mamut.

Întorşi la Londra, specialiştii angajaţi de British Museum au încercat să reconstituie,

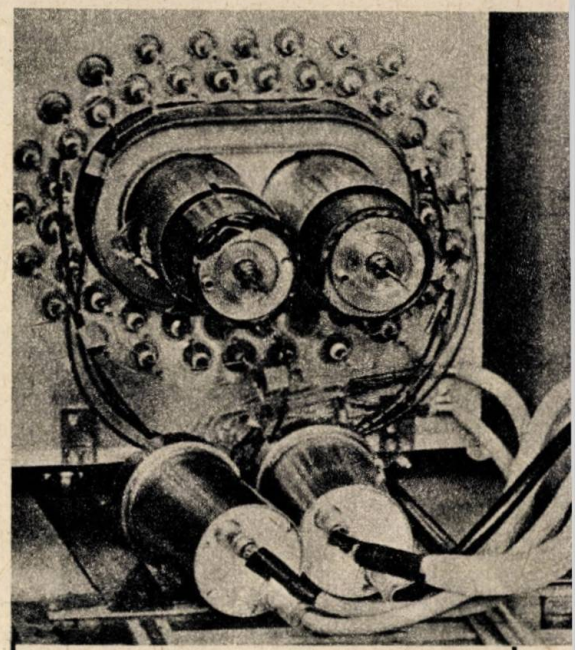

Aparat pentru măsurarea radioactivităţii eşantioanelor de origine organică. Cu ajutorul datelor oferite de acest instrument se pot data diferitele piese străvechi.

din fragmentele găsite, craniul fosil. Dar nu le ieşea nimic coerent. Calota era umană, dar maxilarul semăna cu cel de maimuţă. Profesorul Smith-Woodward nu s-a lăsat intimidat de această nepotrivire, avansînd ideea că oasele aparţineau unei specii de hominid necunoscută încă de ştiinţă, care făcea trecerea de la maimuţă la om. Într-o răsunătoare comunicare, ţinută la Academie, el şi-a botezat specia „Eanthropus (omul aurorei) Dawsoni", ca o recunoaştere a meritului descoperitorului punctului fosilier de la Piltdown. „Eanthropus Dawsoni" a fost aşezat sub un clopot de sticlă, la mare cinste, în British Museum. Dar fără ca această glorie să nu fie contestată de către numeroşi antropologi, care se îndoiau asupra corectei reconstituiri făcută de profesorul englez. Însuşi celebrul arheolog francez Henri Breuil, venit special la Londra spre a studia fosilele de la Piltdown, a contestat valabilitatea îmbinării fragmentelor. Dar „Eanthropus Dawsoni" a rămas la locul său pe piedestalul din muzeu, păzit de către un gardian special, pătrunzînd şi în lucrările de specialitate.

Între timp, în 1924, la cariera din Taungs (Botswana) au fost găsite, după ce un perete de piatră s-a surpat în urma dinamitării,

oasele unui copil. Geologul englez R. Young, care conducea lucrările în carieră, şi-a dat imediat seama că se afla în faţa unei mari descoperiri antropologice. „Copilul din Taungs" cum a fost denumită fosila de hominid, datată fără dubiu în terţiar, a făcut şi el senzaţie în lumea ştiinţifică. Dar „Eanthropus Dawsoni" rezista. Iată că, în anul 1935, o echipă a profesorului Marston a descoperit la Swanscombe (Anglia), tot într-o carieră, un craniu complet de om, aparţinînd categoric acheulleanului (cultură în paleoliticul superior). Cum calota craniană avea unele asemănări cu cea a lui „Eanthropus Dawsoni" a făcut la Londra un studiu comparativ între cele două cranii. Ceva i se părea bizar: „hominidul" lui Smith-Woodward avea calota mai evoluată decît a „acheulleanului" său. Tentativele de a elucida această enigmă au trenat. Apoi a izbucnit războiul şi profesorul Marston a renunţat la cercetările sale. Pînă în 1945, cînd a auzit că dr. K.P. Oaklep a perfecţionat metoda chimistului James Middleton de datare a oaselor după cantitatea de fluor. Cum perfecţionarea lui Oaklep permitea datări relativ sigure de fragmente dentare găsite în acelaşi sol (fluorina din apele dulci are proprietatea de a se depune pe toate oasele întîlnite în sol), Marston a recurs la noua metodă. Doctorul Oaklep a făcut bucuros această analiză, mai cu seamă că ea se referea la un obiect fosil atît de celebru. Stupoare! Calota şi maxilarul de la British Museum conţineau o cantitate mai mică de fluor, comparativ cu un dinte de elefant lîngă care fuseseră găsite. Dr. Oaklep a alergat la profesorul Marston şi, tulburat, i-a relatat descoperirea sa: tigva din muzeu era înfinit mai recentă decît osul de elefant. Marston l-a liniştit, dar, circumspect, a tăcut, nu cumva să se compromită printr-o afirmaţie uşuratică. A tăcut şase ani împliniţi, pînă ce a putut să beneficieze de analizele fine cu radiocarbon. Acestea au arătat clar că maxilarul de la British Museum era al unui urangutan din zilele noastre, iar calota şi alte oase craniene proveneau de la un bărbat care trăise cu cîteva sute de ani în urmă. Scandalul a fost imens. „Eanthropus Dawsoni" a fost zvîrlit la lada cu falsuri a marelui muzeu londonez. Foarte recent, doi tineri cercetători, beneficiind de metode chimice foarte fine, au stabilit şi cauza pentru care falsul era atît de greu de descoperit: piesele fuseseră prelucrate şi vopsite cu bioxid de fier de către un autor necunoscut, astfel încît acestea căpătaseră artificial o tentă de mare vechime, asemănătoare cu oasele de mamut. Totul fiind gata pregătit, oasele au fost amestecate într-o groapă comună, în poziţii bine studiate, şi reînhumate. Apoi pămîntul a fost insistent bătătorit. După cîţiva ani de aşteptare, mistificarea era perfectă. Nici pînă acum nu se cunoaşte autorul acestei contrafaceri. Mulţi l-au bănuit pe Dawson, alţii pe Smith-Woodward. Nu puţini au fost aceia care suspectează pe geologul Burney, tehnicianul carierei de la Piltdown, mucalit farseur. Cum toate aceste personaje sînt moarte, adevărul va rămîne poate pentru totdeauna necunoscut.

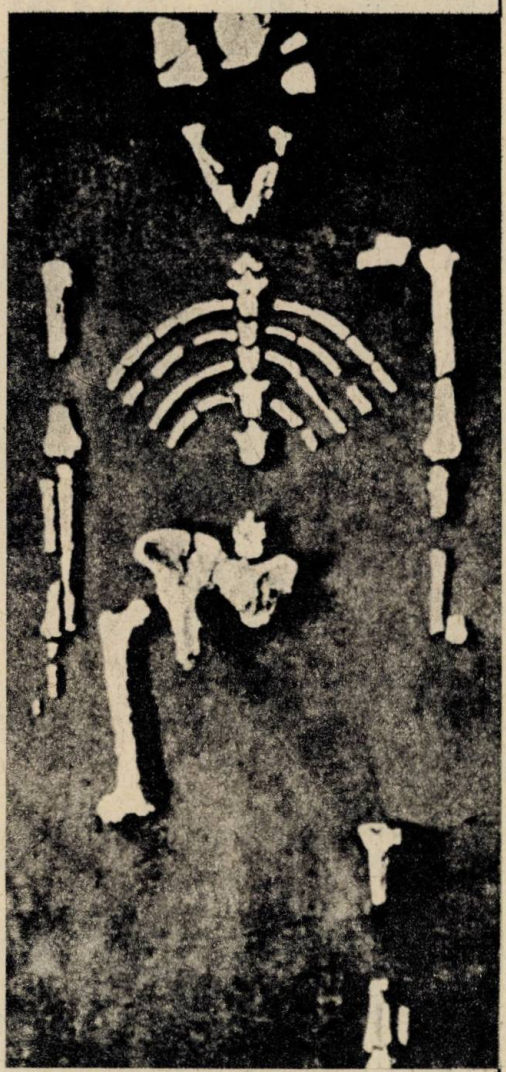

Oasele fosile ale unui australopitec de sex feminin, descoperite la Hadar, în Etiopia. Exemplarul, denumit convenţional „Lucie", a trăit acum trei milioane de ani.

Un minunat cadou

FARMEC-LUX

Orice femeie va fi încîntată să primească în dar:
FARMEC LUX

— creme hidratante pentru ten uscat și normal și
— emulsie hidratantă pentru ten gras
pe bază de ulei de vizon, într-un ambalaj elegant din porțelan alb cu motive florale.

Întreprinderea de produse cosmetice „Farmec“ Cluj-Napoca

UN ACCESORIU BINE ASORTAT CONFERĂ UN FARMEC APARTE ȚINUTEI DUMNEAVOASTRĂ!

Un batic sau o eşarfă cu modele fine geometrice în culori contrastante; un cordon care să marcheze talia; o cravată sau o pălărie potrivite, o poşetă asortată, iată cîteva elemente ce accentuează eleganţa îmbrăcămintei.

Magazinele şi raioanele specializate ale COMERŢULUI DE STAT vă stau la dispoziţie cu o bogată gamă de articole de galanterie şi marochinărie.

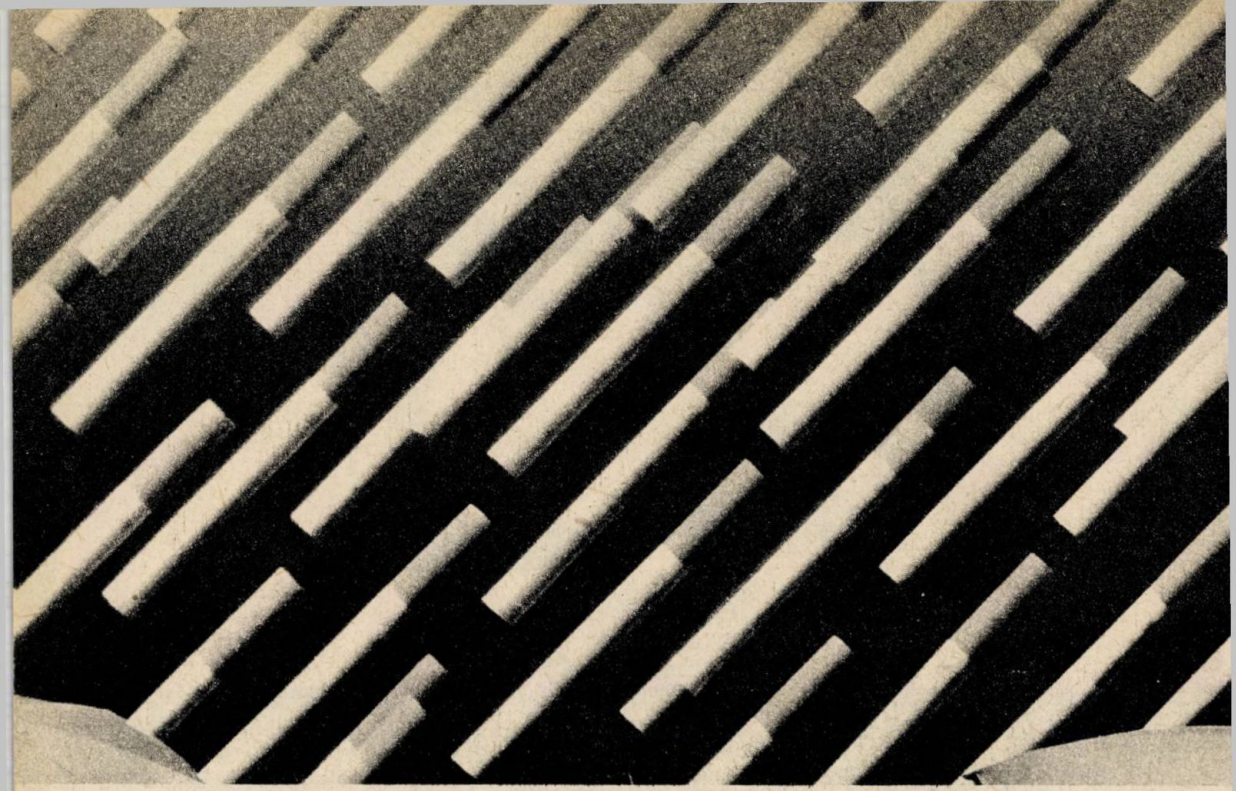

OBIȘNUINȚĂ, STIMULENT, CALMANT?

Ce ar trebui să știe fumătorii

S-au purtat și se poartă discuții despre sănătate de-a lungul și de-a latul planetei noastre. Printre subiectele cele mai aprig comentate se găsește fumatul, acest obicei prost și foarte dăunător, pe care dr. Hafdan Mahler, Director general al Organizației mondiale a sănătății, îl definește drept „cea mai importantă cauză evitabilă de boală în lume". Ziua mondială a sănătății din anul 1980 a pus foarte răspicat problema: „Tutunul sau sănătatea — Alegeți"! Nu i se forțează nimănui mîna. I se oferă doar fapte, cît mai multe, fiind lăsat să decidă în deplină cunoștință de cauză. Dar să apelăm la fapte-argument:

• **Fiecare țigară fumată scurtează viața cu cinci pînă la cincisprezece minute.** 300 000 morți premature pe an, în S.U.A. din pricina cancerului pulmonar, a cardiopatiilor ischemice, a bronșitei cronice și emfizemului pulmonar, acuză țigara drept principal „inculpat".

• **În Anglia, fumatul a devenit cel mai mare factor de risc din mediul înconjurător, pentru sănătate.** Este una dintre principalele cauze ale mortalității prin cancer la plămîni, cardiopatii coronariene și bronșita cronică, vinovată de moartea timpurie a unui fumător englez din trei, ceea ce reprezintă 50 000 decesuri pe an. De la cel de al doilea război mondial și pînă acum, au murit, în Marea Britanie, datorită consecințelor fumatului, peste un milion de oameni. Dacă nu se iau măsuri pentru reducerea numărului țigărilor fumate și renunțarea la acest obicei periculos, există riscul morții a încă un milion de oameni pînă la sfîrșitul acestui secol.

Simbolul Zilei mondiale a sănătății din 1980: „Tutunul sau sănătatea. Alegeți!"

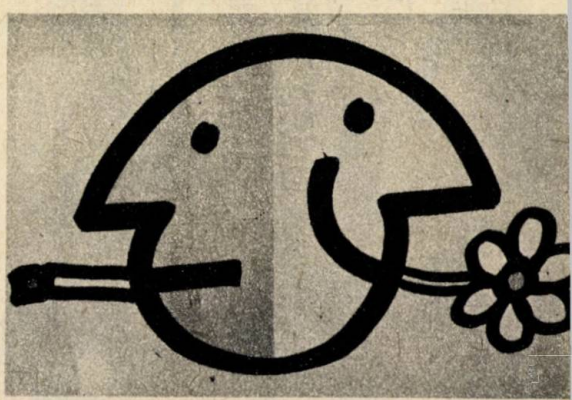

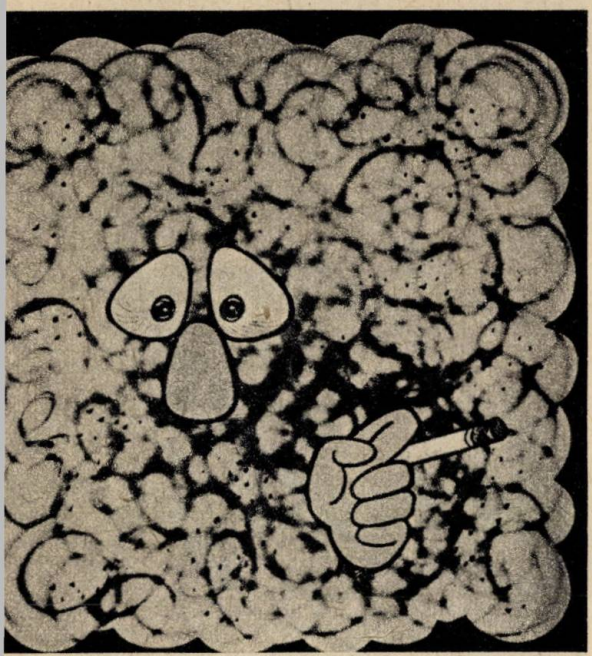

Un fum gros ucigaş, acoperă figura unui fumător înrăit, în acest afiş editat în Canada.

• **1000 substanţe componente, din care multe recunoscute a fi foarte nocive, se găsesc în fumul de ţigară.** Din păcate, pe lîngă fumător suferă şi nefumătorul care stă într-o cameră plină de fum. O oră în aceste condiţii echivalează cu fumarea unei ţigări...

• **Femeile s-au apucat să fumeze mai tîrziu decît bărbaţii, iar tendinţa lor de a deveni „pasionate" fumătoare devine îngrijorătoare.** Dacă situaţia nu se schimbă, cancerul la plămîn va fi, în curînd, forma cea mai obişnuită a acestei boli, la femeile din S.U.A. Continuînd să fumeze în timpul sarcinii, viitoarele mame riscă să nască copii sub greutatea normală şi bolnăvicioşi.

• **O anchetă mondială a dat posibilitatea să se constate că o treime dintre fumătorii „înrăiţi" au încercat să fumeze înainte de a împlini nouă ani, mulţi suferind influenţa părinţilor.** Adolescenţii care fumează doar două ţigări să vadă ce gust au, se supun unui risc de 70 la sută de a fuma tot restul vieţii.

• **Un fumător are de două ori mai multe şanse să moară înainte de 70 de ani, decît un nefumător.** Un mare fumător îşi poate scurta viaţa cu şase ani, începînd de la vîrsta de 35 ani.

• **S-au făcut şi se fac multiple încercări de a stăvili cît de cît, proliferarea obiceiului fumatului.** În multe ţări, publicitatea în favoarea ţigărilor precum şi fumatul în locurile publice sînt interzise. Se fac restricţii la vînzarea ţigărilor pentru cei care nu au 15—16 ani. Fabricanţii sînt obligaţi să adopte măsuri pentru scăderea nocivităţii ţigărilor. Cantitatea de gudron degajat nu mai depăşeşte, în Canada, 19 mg., în Anglia, 20 mg. pentru 55 la sută din producţia de ţigări. Medicii recomandă însă o limită de 15 mg. gudron şi, mai ales, renunţarea totală la fumat.

• **Dar este posibil acest lucru?** Societatea americană de cancer a identificat patru feluri de a fuma: din obişnuinţă, automatismul fiind atît de puternic încît devine, practic, un act inconştient, pentru un presupus efect pozitiv — stimulare, destindere; pentru un aşa numit efect negativ — fumatul ajută să se treacă mai uşor peste necazuri, teamă, ruşine; prin intoxicare — o nevoie mentală a calmării temporare pe care o poate aduce ţigara. Iată aşadar, patru puncte slabe împotriva cărora se poate lupta. Cu multă voinţă, fireşte...

• **Astăzi, cei care nu fumează** şi îndrăznesc să ceară să nu fie obligaţi să se intoxice cu fumul ţigărilor altora, sînt consideraţi o minoritate de... puritani sau cusurgii. Se prevăd pentru ei, un compartiment de tren din şase, un mic colţ în restaurante sau în avion. Situaţia s-ar putea răsturna, în viitor şi tare bine ar fi să se întîmple aşa. Fumătorul ocolit şi antipatizat ar putea fi acela care să fie nevoit să se izoleze într-un mic colţ, într-un compartiment din zece, pentru a împărţi un aer poluat cu alţi asemenea lui, ce s-ar simţi destul de stingheriţi de slăbiciunea lor...

Pericol de moarte! Pare a spune afişul Uniunii internaţionale împotriva cancerului.

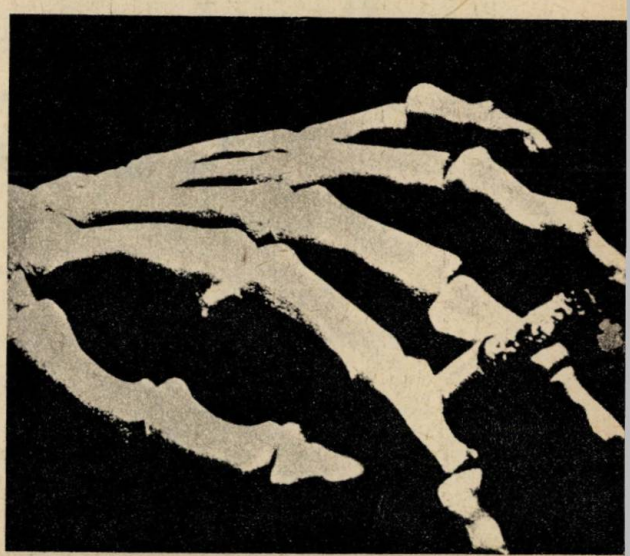

O gamă renăscută din natură...

CLEȘTAR

O gamă concepută pe baza concentratului de azulene din florile de mușețel:
CLEȘTAR — cremă hidratantă cu azulene din flori de mușețel, coada șoricelului, pelin, hidratează și calmează orice tip de ten;
CLEȘTAR — cremă tonică nutritivă cu azulene indicată pentru tenuri normale și uscate cu tendință la ridare;
CLEȘTAR — pastă de dinți cu azulene cu acțiune antiinflamatorie și antibacteriană;
— previne formarea cariilor dentare și paradontozelor
— tratează cu succes stomatitele și ulcerațiile cavității bucale.
Cremele CLEȘTAR datorită concentratului de azulene au acțiune calmantă, tonifiantă și reparatorie asupra epidermei.

Întreprinderea de produse cosmetice — BRAȘOV.

(urmare din pag. 113)

Oaia, abia trăgîndu-şi sufletul, respirînd spasmodic, cu gura larg deschisă şi limba atîrnînd afară, cu ochii injectaţi şi ieşiţi din orbite, a căutat refugiu lîngă gardul ce se învecina cu aleia de vizitare. În acest moment, o bătrînică ce asistase la întreaga scenă, înduioşată, a scos din poşetă un biscuit şi l-a oferit animalului care, aşa cum arăta clar întregul său comportament, era înfricoşat de moarte şi care, se înţelege, n-a acordat nici cea mai mică atenţie binevoitoarei vizitatoare şi biscuitului oferit de ea.

Într-o grădină zoologică din R.F. Germania, un fotoreporter a intrat în ţarcul unor antilope cu intenţia de a prinde cîteva instantanee. Imediat un ţap s-a apropiat, păşind tacticos şi înclinîndu-şi capul ca şi cum l-ar fi salutat, apoi, ajungînd lîngă el, a început a-i tatona uşor pieptul cu coarnele sale lungi şi ascuţite. În naivitatea sa fotoreporterul era încîntat de aceste manifestări de simpatie, cum le credea el, dar care, în realitate, constituiau manifestările preliminare ale comportamentului agresiv propriu acestei specii. Ţapul „mîngîia" pieptul fotoreporterului cu coarnele nu cu intenţii prieteneşti ci pentru a găsi în spaţiul intercostal locul cel mai proprice spre a aplica lovitura mortală. Din fericire pentru ignorantul fotograf, îngrijitorul animalelor a observat scena şi a intervenit la timp pentru a preveni accidentul fatal.

O lume încă puţin cunoscută

Observarea comportamentului şi interpretarea lui prin analogie şi deducţie reprezintă singura cale prin care putem să aruncăm o privire, ce-i drept fragmentară, în lumea subiectivă a animalelor. Căutînd să descrie această lume, omul se loveşte însă de o nouă dificultate, aceea a termenilor adecvaţi.

Într-adevăr, nereuşind să cunoască lumea psihică a animalelor decît trecînd-o prin filtrul propriei sale lumi, omul o traduce în limbajul său, folosind termeni antropomorfici. Lucrul acesta este o implicaţie intrinsecă cunoaşterii vieţii animalelor în care latura afectivă şi axiologică dublează pe cea raţională uneori chiar eclipsînd-o. El n-a putut fi evitat total nici în etologie, ştiinţa care studiază obiectiv comportamentul şi care abundă în termeni cu iz antropomorfic ca: motivaţie, ierarhie socială, agresivitate, comportament de curiozitate, comportament de joc etc.

Aripa radical-obiectivistă a etologilor, al cărei şef recunoscut este N. Tinbergen, a luptat cu ardoare pentru înlăturarea termenilor antropomorfici din etologie şi înlocuirea lor cu termeni neutri cum sînt cei uzitaţi în fiziologie. Lucrul s-a dovedit însă neaşteptat de dificil şi sforţările n-au dat cine ştie ce rezultate.

Însuşi Tinbergen recunoaşte dificultatea dezideratului respectiv şi relatează, nu fără umor, replica amuzantă pe care i-a dat-o un confrate în legătură cu această problemă: „Ei bine, i-a ripostat colegul, oricum ar sta lucrurile cred că este mai convenabil să spui „Mi-e foame" decît să declari că enteroceptorii din muşchii stomacului trimit impulsuri la hipotalamus şi aşa mai departe!"

Antropomorfismul este parţial justificat în înţelegerea comportamentului animal şi anume numai în măsura în care reflectă elementele comune, punţile de legătură între om şi animal. El rămîne însă riscant şi conferă o nuanţă ambiguă descrierilor etologice ori de cîte ori depăşeşte sfera fenomenelor comune omului şi animalelor. De aceea atunci cînd descriem comportamentul unui animal este necesară o alegere cît mai judicioasă a termenilor, evitînd pe cît posibil pe cei cu o puternică încărcătură antropomorfică.

Cuvinte ca „blînd", „furios", „şiret", „curajos" trebuie eliminate din vocabularul etologic ca şi relatările anecdotice despre devotamentul, recunoştinţa sau perfidia animalelor. Asemenea comportări se pot mult mai bine explica adoptînd o atitudine obiectivă, raţională şi un limbaj asemănător pentru că, aşa cum spunea Lorenz, deşi între psihicul uman şi animal există multe puncte comune, ele se deosebesc însă sub foarte multe aspecte.

Un lucru rămîne sigur. Oricine a observat cu atenţie comportamentul unui animal, nu în condiţiile artificiale ale laboratorului, în care stă fixat în hamuri sau cu electrozi înfipţi în craniu, ci liber, în condiţiile mediului său natural sau chiar captiv în grădina zoologică, nu se va îndoi nici o clipă că animalul posedă un psihic asemănător pînă la un punct cu cel uman. El percepe activ ambianţa prelucrînd-o şi transformînd-o într-un model nervos în continuă mişcare, corectată şi direcţionată în urma unei permanente integrări survenită între lumea sa internă şi lumea sa externă.

Or, această integrare normală, deci adaptativă, n-o poate realiza decît psihicul, mecanicul care conduce maşina animală, ca să folosim expresia metaforică a lui Jacob von Uexküll.

Dr. MIHAIL COCIU

ELEGANȚA
FANTEZIA
CALITATEA

se pot găsi la produsele **TRICOTATE**

Magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT vă pun la dispoziție tricotaje comode la purtat și ușor de întreținut, ca: bluze, pulovere, jachete, veste, rochii, realizate din fire de bumbac în amestec cu in sau celofibră — pentru sezonul estival — sau PNA cu fibre naturale, pentru sezonul de iarnă.

IZVOARE DE SĂNĂTATE

Vă prezentăm pe scurt 50 de staţiuni balneoclimaterice din ţara noastră împreună cu factorii naturali de cură şi indicaţiile terapeutice

SÎNGEORZ BĂI

Foto: HORVATH ALEXANDRU, Baia Mare

• AMARA, **judeţul Ialomiţa.** Staţiune balneoclimaterică, situată pe malul nord-vestic al lacului Amara, la 7 km de Slobozia. **Factori naturali de cură:** apa lacului Amara, nămolul sapropelic de pe fundul lacului, apa minerală de sondă. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor, (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice, periferice); afecţiuni ginecologice; afecţiuni dermatologice (ca boli asociate).

• BALTA ALBĂ, **judeţul Buzău.** Staţiune balneoclimaterică sezonieră, situată pe malul lacului cu acelaşi nume, în plină cîmpie, la 53 km de Brăila şi 25 km de Rîmnicu-Sărat. **Factori naturali de cură:** apa lacului (minerală), nămolul sapropelic, extras din fundul lacului. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice); afecţiuni dermatologice.

• BALVANYOS, **judeţul Covasna.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată la poalele munţilor Bodoc, într-un parc înconjurat de păduri de fag, la 30 km de Tîrgu Secuiesc. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului cardiovascular; ca boli asociate: afecţiuni ale sistemului nervos periferic şi reumatismale.

• BAZNA, **judeţul Sibiu.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată între Tîrnava Mică şi Tîrnava Mare. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** boli ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice); afecţiuni ginecologice.

• BĂILE FELIX, **judeţul Bihor.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată în nord-vestul ţării într-o regiune de dealuri şi coline. **Factori naturali de cură:** izvoare de

BĂILE FELIX

Foto: STEFAN TOTH, Oradea

AMARA

Foto: GRIGORE PALADE, Oraviţa

ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale, inflamatorii, degenerative, abarticulare, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale); afecţiuni ginecologice.

• BĂILE GOVORA, **judeţul Vîlcea.** Staţiune balneoclimatică permanentă situată în nord-estul Olteniei. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale); afecţiuni respiratorii.

• BĂILE HERCULANE, **judeţul Caraş-Severin.** Staţiune balneoclimatică permanentă, situată pe Valea Cernei. **Factori naturali de cură:** ape minerale termale, uşor radioactive. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii posttraumatice); afecţiuni ale sistemului nervos periferic: sechele posttraumatice ale sistemului locomotor etc.

• BĂILE OLĂNEŞTI, **judeţul Vîlcea.** Staţiune balneoclimatică permanentă situată în nord-estul Olteniei pe valea rîului Olăneşti. **Factori naturali de cură:** izvoare minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale tubului digestiv şi ale glandelor anexe; afecţiuni ale rinichilor şi căilor urinare; boli de nutriţie (gută, diabet, obezitate); boli alergice pe fond hepatic.

• BĂILE 1 MAI, **judeţul Bihor.** Staţiune climatică permanentă aşezată în nord-vestul ţării, la 2 km de Băile Felix. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale, termale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale inflamatorii, degenerative, abarticulare, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale); afecţiuni ginecologice.

• BĂILE TUŞNAD, **judeţul Harghita.** Staţiune balneoclimatică internaţională permanentă situată la poalele masivului vulcanic Harghita. **Factori naturali de cură:** ape minerale, slab radioactive, mofete. **Indicaţii terapeutice:** boli funcţionale ale sistemului nervos central; afecţiuni ale aparatului cardiovascular.

• BORSEC, **judeţul Harghita.** Staţiune balneoclimatică permanentă. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale, nămol de turbă. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale glandelor endocrine, afecţiuni ale aparatului cardiovascular; afecţiuni ale tubului digestiv; afecţiuni hepato-biliare; nevroză astenică.

• BORŞA, **judeţul Maramureş,** Staţiune balneoclimatică permanentă, situată între Ţara Maramureşului şi Moldova de Nord. **Se recomandă** pentru nevroză astenică şi afecţiuni endocrine.

• BREAZA, **judeţul Prahova.** Staţiune climatică submontană permanentă, situată între Cîmpina (6 km) şi Comarnic (8 km). **Se recomandă** pentru convalescenţe, nevroze astenice şi afecţiuni respiratorii.

• BUŞTENI, **judeţul Prahova.** Staţiune climatică permanentă la poalele munţilor Caraiman, Jepii Mari şi Jepii Mici. **Factori naturali de cură:** climat subalpin, fortifiant, cu aer pur, ozonat; ape minerale hipotone conţinînd clorură de sodiu, calciu, magneziu, iodură de magneziu, carbonaţi de magneziu şi calciu.

• BUZIAŞ, **judeţul Timiş.** Staţiune balneoclimaterică situată în lunca de jos a Timişului. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale, mofete. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului cardiovascular, afecţiuni ale sistemului nervos central.

• CĂLACEA, **judeţul Timiş.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, aşezată la jumătatea distanţei dintre Timişoara şi Arad. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor; afecţiuni ale sistemului nervos periferic; afecţiuni ginecologice.

• CĂLIMĂNEŞTI-CĂCIULATA, **judeţul Vîlcea.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată pe malul drept al Oltului. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape termale şi atermale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale tubului digestiv; afecţiuni hepatobiliare; afecţiuni ale rinichilor şi căilor urinare; boli de nutriţie şi metabolism; afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice); boli profesionale (ca boli asociate).

• CHEIA, **judeţul Prahova.** Staţiune climaterică permanentă situată pe cursul superior al Telejeanului, la poalele munţilor Ciucaş şi Zăganu. **Climatul are o mare valoare terapeutică,** fiind indicat într-o serie de afecţiuni: astenie, surmenaj fizic şi intelectual, insomnii, anemii, hipertiroidism, convalescenţe cu stare generală bună, debilitate fizică, limfatism, unele forme de astm bronşic, catare cronice ale căilor respiratorii superioare.

• COVASNA, **judeţul Covasna.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată în depresiunea Breţcu. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni cardiovasculare, boli ale tubului digestiv; boli hepatobiliare.

• CRIVAIA, **judeţul Caraş-Severin.** Staţiune climaterică, permanentă, situată la poalele munţilor Semenic.

• GEOAGIU-BĂI, **judeţul Hunedoara.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată la 12 km nord de Orăştie. **Factori naturali de cură:** ape alcaline, mezotermale şi termale, radioactive; nămol de turbă. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice); afecţiuni ginecologice.

• HOMOROD, **judeţul Braşov.** Staţiune balneoclimaterică sezonieră. **Factori naturali de cură:** ape minerale, nămol sapropelic. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomor (reumatismale degenerative, abarticulare); afecţiuni ginecologice.

• IZVOARELE, **judeţul Maramureş.** Staţiune deschisă tot timpul anului. **Aer ozonat** indicat în tratarea unor boli ale sistemului nervos, ale aparatului locomotor şi afecţiuni pulmonare.

• LACU ROŞU, **judeţul Harghita.** Staţiune climaterică permanentă. **Indicată** în tratamentul asteniei, surmenajului, convalescenţelor cu stare generală bună, hipertiroidiei, urmărilor după tuse convulsivă. **Se recomandă** şi pentru odihnă, vacanţe turism.

• LACUL SĂRAT, **judeţul Brăila.** Staţiune balneară permanentă, situată în nordvestul Cîmpiei Bărăganului. **Indicaţii de cură:** afecţiuni ale aparatului locomotor, afecţiuni ginecologice; afecţiuni dermatologice; boli endocrine; boli profesionale.

• LIPOVA, **judeţul Arad.** Staţiune balneoclimaterică, permanentă, situată la 2 km de Lipova. **Factori naturali de cură:** izvoare cu

PĂLTINIŞ

Foto: EMIL MAIOR, Cluj

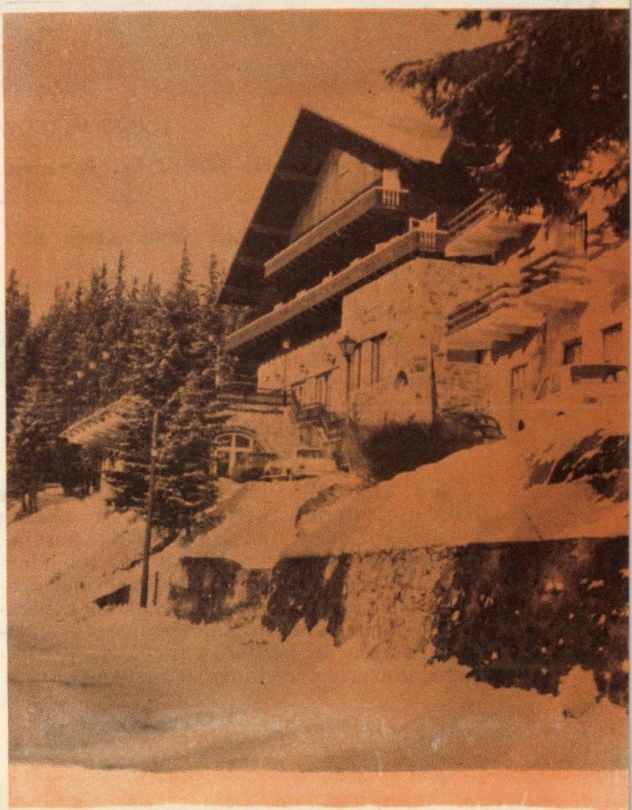

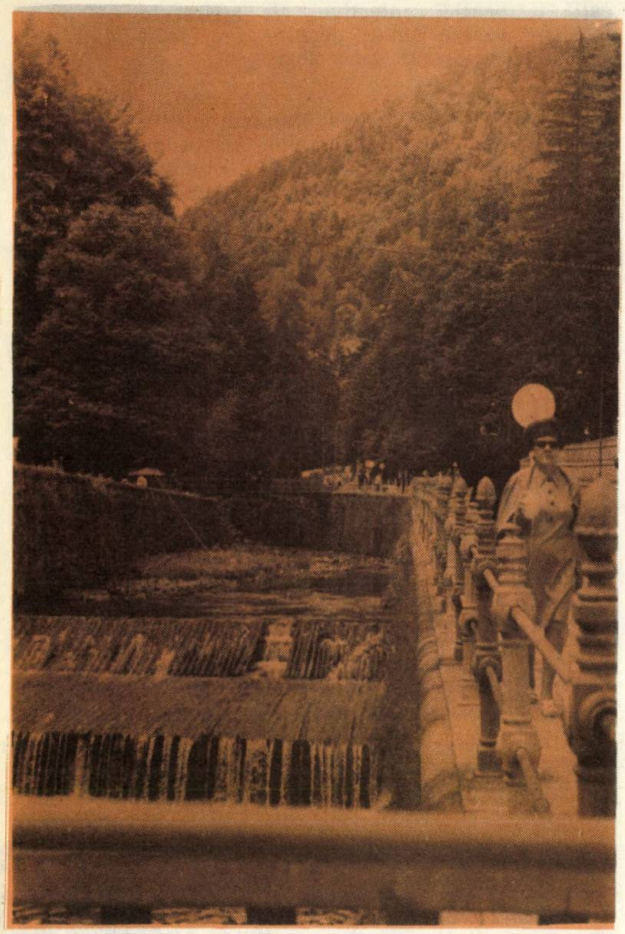

SLĂNIC MOLDOVA

Foto: N. TOKACEK, Bucureşti,

ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni cardiovasculare.

• MALNAŞ-BĂI, **judeţul Covasna.** Staţiune balneoclimaterică sezonieră. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale tubului digestiv şi glandelor anexe; boli de nutriţie şi metabolice; afecţiuni hepatobiliare.

• MONEASA, **judeţul Arad.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, la poalele masivului Codru Moneasa (Munţii Apuseni). **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale); afecţiuni ginecologice; nevroză astenică.

• OCNELE MARI, **judeţul Vîlcea.** Staţiune balneoclimaterică sezonieră situată între coline împădurite, la 15 km de Rîmnicu-Vîlcea. **Factori naturali de cură:** apa lacului, cîndva fund de ocnă, nămol sapropelic fosil. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, post-traumatice, neurologice periferice).

• PĂLTINIŞ, **judeţul Sibiu.** Staţiune climaterică montană permanentă, în munţii Cibinului. **Climat** cu efecte bune asupra stării sănătăţii: calmant al sistemului nervos, tonifiant general al organismului, stimulent al organelor hepatopoetice (recomandabil la anemii) şi al aparatului respirator (după afecţiuni pleuro-pulmonare). Staţiunea trebuie evitată de cei cu nevroze accentuate, afecţiuni gastrointestinale avansate, pneumotorax terapeutic.

• POIANA BRAŞOV, **judeţul Braşov.** Staţiune climaterică montană. **Factori naturali de cură:** climat cu efect tonifiant şi excitant. Vara radiaţii solare intense şi bogate în raze ultraviolete, aer puternic ozonat.

• PREDEAL, **judeţul Braşov.** Staţiune climaterică montană deschisă tot timpul anului. Climat subalpin.

• PUCIOASA, **judeţul Dîmboviţa.** Staţiune balneoclimaterică permanentă, situată pe valea rîului Ialomiţa. **Factori naturali de cură:** ape minerale, nămol mineral. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice periferice şi centrale).

• RODBAV, **judeţul Braşov.** Staţiune balneoclimaterică sezonieră. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale, nămol terapeutic. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare posttraumatice), afecţiuni ginecologice.

• SĂCELU, **judeţul Gorj.** Staţiune balneoclimaterică permanentă. **Factori naturali de cură:** ape minerale, nămol terapeutic. **Indicaţii terapeutice:** afecţiuni ginecologice, afecţiuni oto-rino-laringologice.

• SINAIA, **judeţul Prahova.** Staţiune climaterică permanentă. **Factori naturali de cură:** climat subalpin; ape minerale. **Indicaţii terapeutice:** anemii, surmenaj fizic şi intelectual, nevroză astenică.

• SÎNGEORZ-BĂI, **județul Bistrița-Năsăud.** Stațiune balneoclimatică permanentă, așezată la poalele munților Rodnei. **Factori naturali:** izvoare cu ape minerale, nămol mineral de izvor. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale tubului digestiv; afecțiuni hepatobiliare; boli de nutriție și metabolism.

• SLĂNIC, **județul Prahova.** Stațiune balneoclimatică permanentă, situată la nord de Ploiești. **Factori naturali de cură:** ape minerale, nămol sapropelic. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, post-traumatice, neurologice periferice); afecțiuni ginecologice; afecțiuni respiratorii.

• SLĂNIC MOLDOVA, **județul Bacău.** Stațiune balneoclimatică permanentă la 8 km de Tîrgu Ocna. **Factori naturali de cură:** ape minerale. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe; afecțiuni hepato biliare; afecțiuni respiratorii; afecțiuni O.R.L.; boli de nutriție și metabolism; afecțiuni neurologice periferice; afecțiuni posttraumatice; afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare.

• SOVATA, **județul Mureș.** Stațiune balneoclimatică permanentă. **Factori naturali de cură:** apa minerală, nămolul sapropelic și argilosilicios. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ginecologice; afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, posttraumatice, neurologice periferice).

• STÎNA DE VALE, **județul Bihor.** Stațiune climatică permanentă, situată pe versantul vestic al munților Bihorului. **Factori naturali de cură:** climatul stațiunii, caracterizat prin presiune atmosferică scăzută. **Indicații terapeutice:** afecțiuni endocrine; nevroză astenică; boala lui Basedow.

• TIMIȘUL DE SUS, **județul Brașov.** Stațiune climatică permanentă, situată între Predeal și Brașov. **Climat** subalpin, fără schimbări bruște de temperatură.

• TINCA, **județul Bihor.** Stațiune balneoclimatică permanentă, situată pe malul drept al rîului Crișu Negru. **Factori naturali de cură:** izvoare de ape minerale. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare și neurologice periferice).

• VATRA DORNEI, **județul Suceava.** Stațiune balneoclimatică permanentă, situată la confluența rîului Dorna cu Bistrița. **Factori naturali de cură:** izvoare cu ape minerale. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului cardiovascular; afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative și abarticulare, posttraumatice, neurologice, periferice și centrale).

• VAȚA-BĂI, **județul Hunedoara.** Stațiune balneoclimatică situată la 58 km. de Deva. **Factori naturali de cură:** ape minerale mezotermale, ușor radioactive. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative și abarticulare neurologice periferice); nevroză astenică,

• VÎLCELE, **județul Covasna.** Stațiune climatică permanentă la 2 km de Sfîntu-Gheorghe. **Factori naturali de cură:** izvoare minerale. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale tubului digestiv; afecțiuni hepato-biliare; boli de nutriție și metabolism.

• MAMAIA, **municipiul Constanța.** Stațiune climatică sezonieră. **Factori terapeutici:** apa mării, nisipul plajei, climat cu caracter excitant bazat pe o mare intensitate a energiei solare. Aerul, în apropierea plajei, este bogat în aerosoli terapeutici. **Indicații terapeutice:** Mamaia, deși nu este o stațiune de tratament, datorită caracteristicilor sale climatice este indicată pentru hipertiroidism, limfatism, anemii secundare, decalcifieri, stări de debilitate etc.

• EFORIE NORD, **municipiul Constanța.** Stațiune balneoclimatică permanentă. **Factori naturali de cură:** apa sărată a lacului Techirghiol, nămol sapropelic, nisipul plajei. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor, stări postoperatorii pe sistemul osos, muscular și articular; afecțiuni ale sistemului nervos periferic; afecțiuni ginecologice; afecțiuni respiratorii (ca boli asociate); afecțiuni dermatologice (numai vara).

• TECHIRGHIOL, **municipiul Constanța.** Stațiune balneoclimatică sezonieră. **Factori naturali de cură:** apa sărată a lacului Techirghiol; nămolul sapropelic. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor; reumatismale cronice (artroze, spondilite anchilozante); afecțiuni ortopedice; stări postoperatorii pe sistemul osos muscular și articular; afecțiuni ginecologice (anexite cronice, sterilitate); afecțiuni dermatologice.

• OCNA SIBIULUI, **județul Sibiu.** Stațiune balneoclimatică permanentă, situată la 12 km de Sibiu. **Factori naturali de cură:** apa minerală, nămol sapropelic. **Indicații terapeutice:** afecțiuni ale aparatului locomotor (reumatismale degenerative, abarticulare, inflamatorii, posttraumatice, neurologice, periferice și centrale); afecțiuni ginecologice.

• JOCURI • JOCURI • JOCURI •

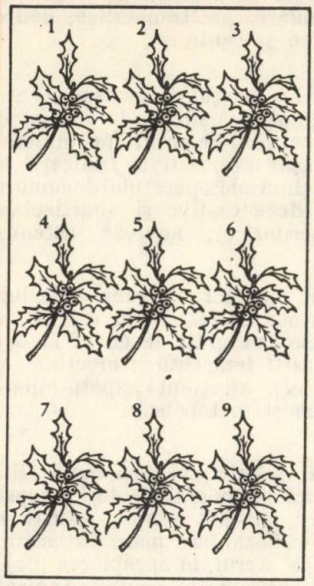

CÎTE?

Cîte şi care dintre cele nouă desene sînt identice?

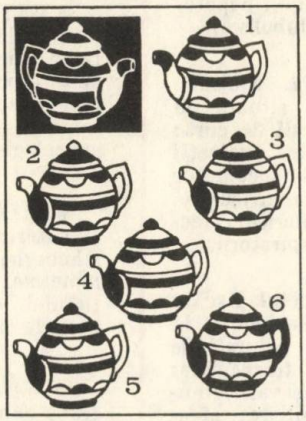

PE NEGATIV

Unul dintre cele şase ceainice este identic cu cel prezentat sus, stînga, pe negativ. Dv. ştiţi care este?

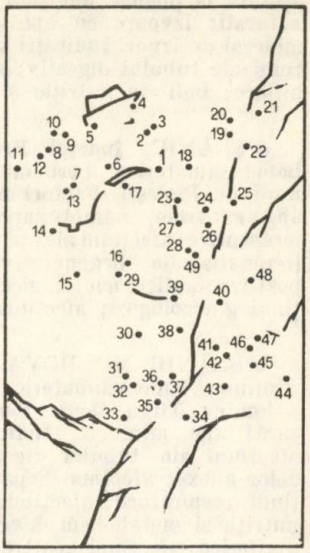

UNIREA PUNCTELOR

Unind punctele de la 1 la 49 veţi obţine un desen-surpriză.

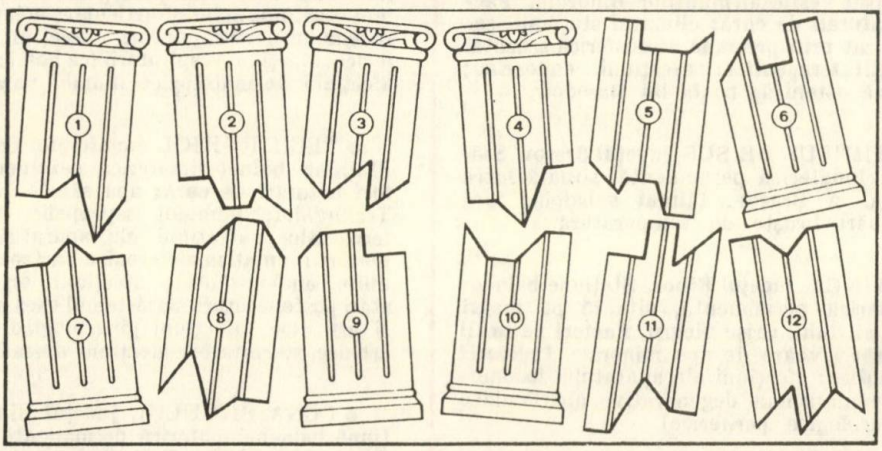

PATRU COLOANE

Cele patru coloane egale vă sînt prezentate în 12 bucăţi numerotate. După ce le veţi examina cu atenţie, vă invităm să le reconstituiţi.

(Dezlegările în pag. 207)

UMOR

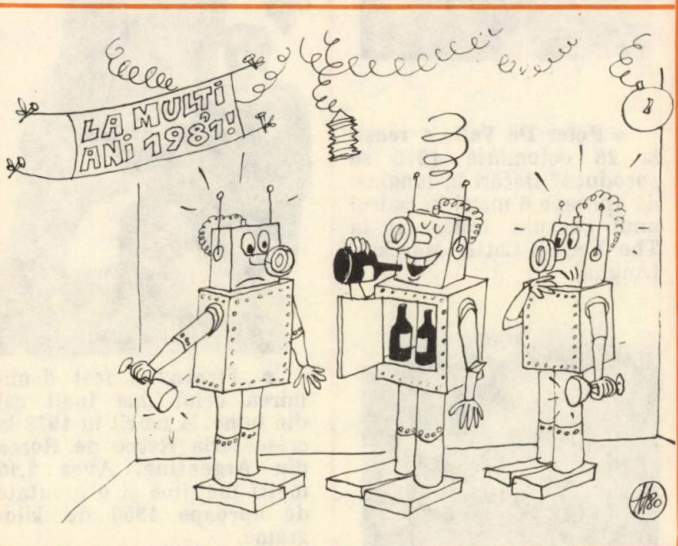

Desene de
ADRIAN ANDRONIC

Recorduri...

● **Unul dintre cei mai înalţi oameni din lume** a fost şi Don Koehler, născut în oraşul Denton-Montana (S.U.A.). El a trăit între anii 1925—1977 şi a avut 2,45 m. Recordul absolut este deţinut de John Carroll (1932—1969) din New York cu 2,59 m.

● **Cel mai gras om din lume** a fost Robert Earl Hughes (1926—1958) din Monticello-Illinois (S.U.A.). La un moment dat el cîntărea 485 kg. Fotografia îl înfăţişează cînd avea „numai" 320 de kilograme.

● **Toţi cei cinci copii** ai familiei Petritz din oraşul Butte-Montana (S.U.A.), Lynn Marie (1966), Timothy Edward (1967), gemenii Jerry Paul şi John Peter (1969) şi Daniel Joseph (1972) s-au născut în aceeaşi zi, 15 aprilie. După calculele specialiştilor un asemenea caz se poate întîmpla odată la naşterea a 17.748.855.000 fiinţe.

● **Peter De Valle a reuşit** la 28 octombrie 1975 să „producă" flăcări în lungime de aproape 6 metri în cadrul unui concurs desfăşurat la The Rugby Cattle Marcket. (Anglia).

● **Cei mai mari colţi de fildeş** din lume se află expuşi în oraşul Bronx (S.U.A.). Avînd lungimea de 3,30 metri. Colţii cîntăresc 112 kilograme.

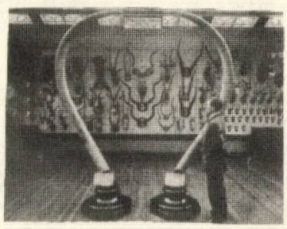

● **Cel mai mare exemplar de urs polar** (Ursus maritimus) a fost capturat în aprilie 1962 în nord-vestul Alaskăi. El se află acuma împăiat în oraşul Seattle. Dimensiunile sale: peste 1000 de kilograme, şi 3,51 m. înălţime (în picioare).

● **„Firpon"** a fost denumirea celui mai înalt cal din lume. A murit în 1972 la crescătoria Recco de Rocca din Argentina. Avea 2,13 metri înălţime şi o greutate de aproape 1350 de kilograme.

Recorduri...

• **Recordul de prolificitate** în rîndul rasei canine este deţinut de „Lena", care în 1944, în oraşul Ambler (S.U.A.) a născut nu mai puţin de 23 de pui.

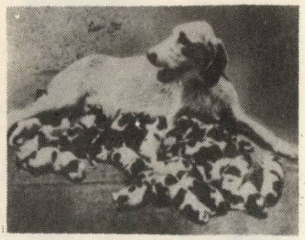

• **În anul 1918,** în fluviul Desna (U.R.S.S.) a fost prins un exemplar de peşte (denumirea latină Silurus glanis) care măsura 3,30 metri lungime şi cîntărea peste 240 de kilograme.

• **Există nu mai puţin de 1600 de specii de stele de mare.** Un exemplar record a fost pescuit în 1970 în apropierea insulelor Kurile avînd următoarele dimensiuni: 5 kg. greutate şi aproape 10 metri diametru.

• **Cele mai mari exemplare de melci** sînt cele din specia Achatina sp. care trăiesc în Africa. Recordul este deţinut de un melc capturat în 1977 care măsura 46 centimetri şi cîntărea aproape un kilogram.

• **După părerea specialiştilor,** cel mai mare animal mamifer preistoric a fost cel a cărui denumire latină este Baluchitherium, un rinocer uriaş care a trăit în Europa şi Asia şi care cîntărea circa 22 de tone şi măsura peste 11 metri lungime.

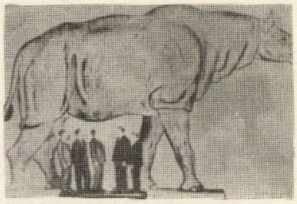

• **Cel mai mare pepene** din lume a fost recoltat în 1975 în oraşul Tarboro (S.U.A.), de Ed. Weecks. Pepenele cîntărea 90 de kilograme.

• **57 de litere.** Atîtea sînt cuprinse în denumirea oficială a unei localităţi din Noua Zeelandă (în limba maori)

• **La 5 aprilie 1974,** Werner Hirzel, a apărut în cadrul unei emisiuni televizate în S.U.A. cîntînd simultan la 49 de instrumente.

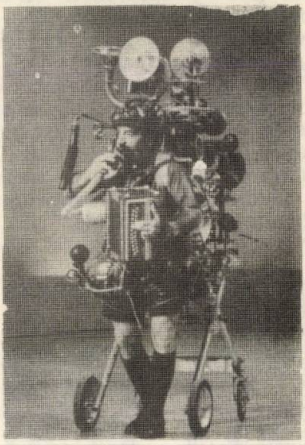

• **Belgianul John Massis** s-a dovedit omul cu cei mai puternici dinţi din lume. Isprava lui cea mai faimoasă: a tras cu dinţii o garnitură de tren avînd o greutate de 80 de tone (aprilie 1974).

(Date extrase din "Guinness Book Of World Records" ediţia 1980)

TRICOTAJELE MEREU LA MODĂ

Se poate spune fără nici o reticenţă, că tricotajele nu se demodează niciodată. Adevărul e că se regăsesc în toate colecţiile de modă ce se prezintă de două ori pe an, cu unele modificări de croială, de punct tricotat, mai scurte sau mai lungi, cu mîneci altfel tricotate, cu alte combinaţii de culori, dar amintindu-ne mereu că andrelele sau croşeta, strădania noastră de a învăţa şi plăcerea de a purta un lucru făcut de noi sînt aliaţi fideli ai dorinţei fireşti de a fi totdeauna la modă... Deci, folosind bine experienţa pe care o avem, ghidîndu-ne după cele cîteva indicaţii pe care vi le dăm, cu multă răbdare, să ne apucăm de lucru!

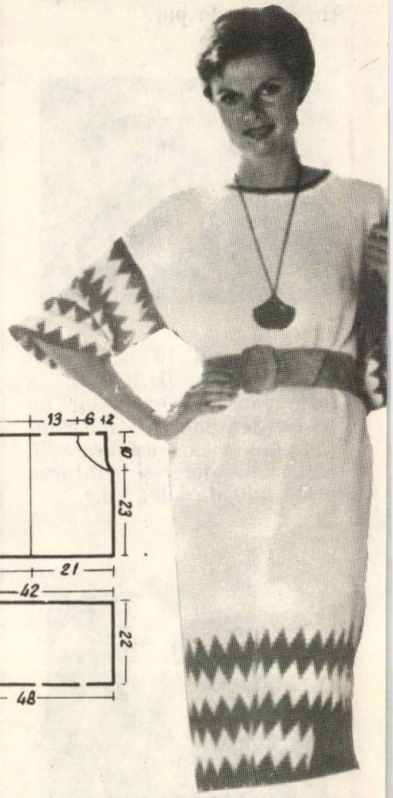

Rochii din bumbac

Pentru aceste rochii din bumbac (care se pot lucra şi din lînă) avem nevoie de 650 g. bumbac în culoarea de bază (în fotografia noastră, albă) şi 150 g. în culoarea cu care dorim s-o combinăm (galben sau verde de pildă). Tiparul vă indică măsurile 44 şi 46 iar modelele de pe platcă, mîneci şi poala rochiilor sînt reproduse alăturat, pe pătrăţele.

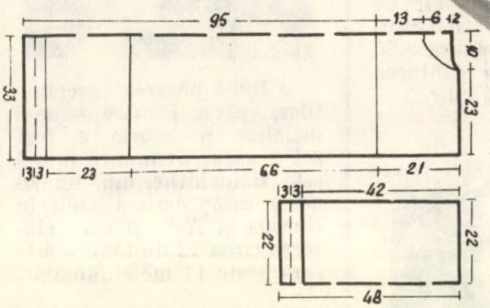

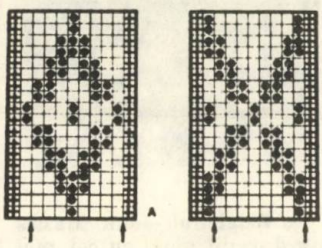

Ca o ie...

Bluză din bumbac, în model ajurat, ce poate fi cu mînecă (raglan) lungă sau scurtă, în trei culori bine armonizate sau într-o singură culoare şi, în acest caz, i se brodează un model naţional. Tiparul are măsurile 40 şi 44 (în paranteză).

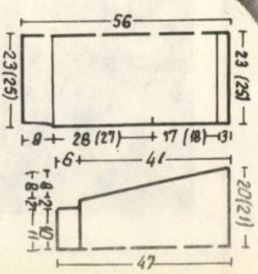

Vacanță

Practică pentru zilele de vacanță, această bluză lucrată în rînduri intercalate de bumbac alb și roșu poate fi purtată cu un șort sau cu un pantalon, alb sau roșu.

Dungi

O bluză fără umeri, lucrată din bumbac, în dungi verticale albe (mai groase) și mov (mai subțiri), este foarte elegantă pentru vara la mare.

În zilele mai reci

Pentru zilele mai friguroase, o piesă bleu, tricotată în punct leneș, cu mîneci lungi și guler întors. Aveți mai jos tiparul.

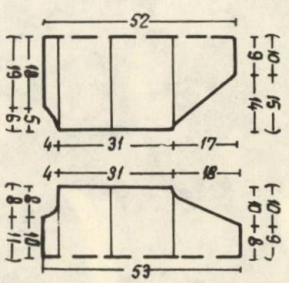

Bluză sau vestă

Lucrat dintr-o singură bucată (vezi tiparul pentru măsura 42 ce poate fi cu uşurinţă mărit), acest pulovăr poate fi purtat peste o bluză cu mînecă şi guler întors dar şi numai ca bluză cu mînecă scurtă. Grosimea firului de lînă şi a andrelelor au mare importanţă aşa că încercaţi cîteva variante înainte de a vă apuca de lucru.

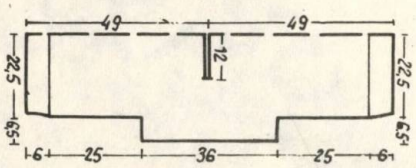

Două bluze, două tipare

Principiile de bază ale combinării culorilor şi ale modelului sînt identice. Diferă doar tiparele. Primul tipar, este pentru măsurile 42 şi 46 în paranteză. Al doilea tipar corespunde măsurilor 42 şi 44 în paranteză

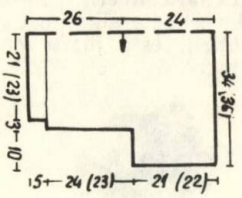

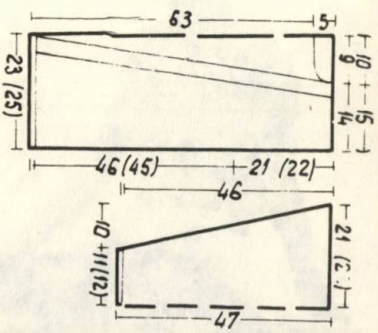

Arta de a combina culorile

Am ales aceste piese tricotate pentru îmbinarea foarte ingenioasă a culorilor folosite. Prima este un pulovăr practic pentru toate anotimpurile, în care se îmbină dungi late de culoare roz, liliachiu, bleu lavande, alb, culoarea ceaiului şi roz aprins. Măsurile tiparului sînt gîndite pentru nr. 40 şi 44 (în paranteză). A doua piesă este o bluză originală şi prin modelul pe care-l aveţi schiţat mai jos. Culorile sînt roz, mov deschis şi roz aprins.

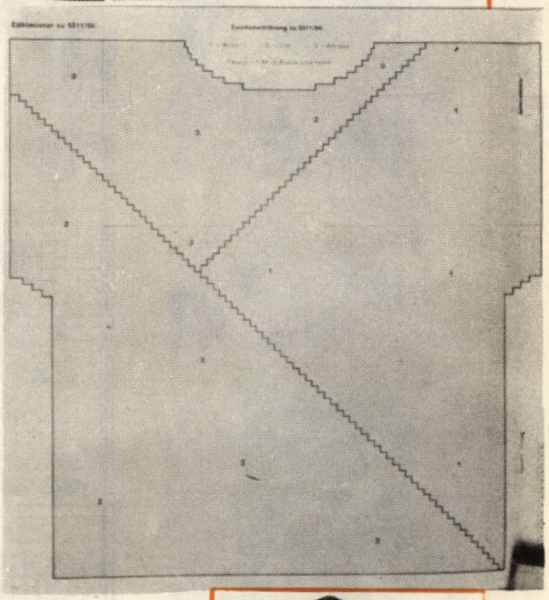

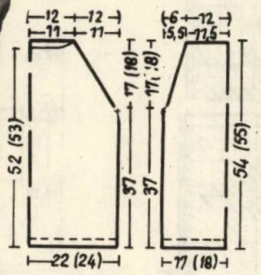

Platcă multicoloră

Cu fire de lînă sau melană de diferite culori rămase de la alte tricotaje putem încerca să lucrăm platca şi mînecile acestui pulovăr, în punct leneş. Atenţie însă la restul pulovărului: lîna să fie de aceiaşi grosime. Tiparul are măsurile 40 şi 42 (în paranteză).

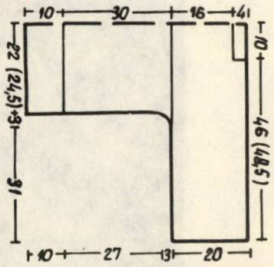

Salopetă combinată

Tiparul acestei salopete pe care o putem lucra din resturi de lînă colorată, este pentru un copil cu înălţimea de 92 cm. Vă sugerăm cîteva modele posibile care pot alcătui „dungile" mai late sau mai înguste ale ansamblului. Puteţi crea şi alte modele, după cum combinarea culorilor rămîne la fantezia fiecărei mame.

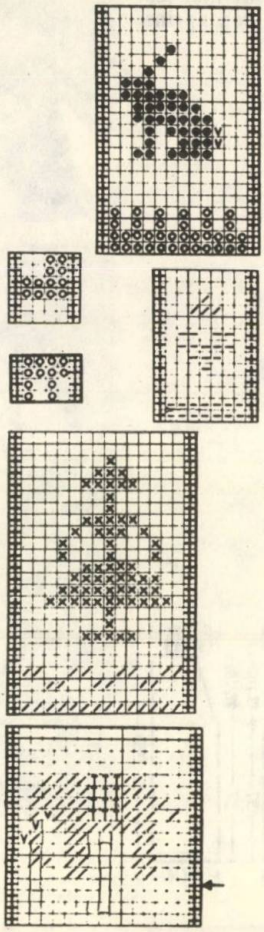

Pentru cei mici

Tiparul acestui pulovăr arată cît de uşor e de realizat. Dacă nu vă place modelul în relief, lucraţi-l doar în punct leneş. Măsurile indicate în tipar sînt pentru trei ani, un an şi cinci ani. Pentru o mămică cu experienţă la tricotat, modelele din cealaltă fotografie nu vor ridica probleme deosebite.

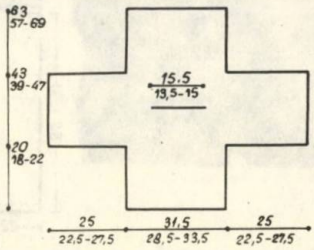

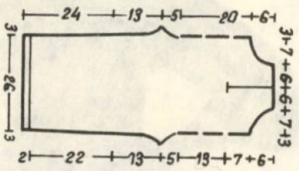

SPECIALIȘTII VĂ RECOMANDĂ

• Propolisul și acneea

Acneea, suferința multor adolescenți, se tratează la noi în țară cu propolis. Reușita în numeroase cazuri ne-a determinat să solicităm o seamă de amănunte legate de tratamentul care se face în acest sens la Sectorul de apiterapie medicală al Institutului de cercetări apicole din București.

„Tratamentul acneei este încă destul de controversat, ne spune cosmeticiana Constanța Pfeifer. Oricum, există și se practică atît tratament intern cît și tratament extern. Cel extern se face cu vitamină A acidă. La noi, aceasta este serios concurată cu propolis care vădește un efect spectaculos asupra pielii".

Propolisul, această minunată substanță rășinoasă pe care albinele o folosesc pentru a astupa fisurile stupului, culegînd-o direct din mugurii plopilor, răchitelor și modificînd-o prin secreții glandulare, prin aport de enzime, conține 30—40 la sută ceară, 5—10 la sută uleiuri esențiale, 5 la sută polen, 5 la sută materii diverse. Constituenții săi cei mai stabili sînt de natură fenolică, în principal flavonoidică. Virtuțile propolisului sînt de mult cunoscute. Acțiunea sa predominantă este cea antibiotică, bactericidă și bacteriostatică, mai ales asupra streptococilor și stafilococilor. Are o mare putere cicatrizantă, anestezică, antitoxică, antiinflamatorie, un notabil efect plastic.

În terapia cosmetică, propolisul este folosit în soluții alcoolice și apoase, cu concentrații diferite, în unguente combinate cu grăsimi animale sau vegetale, în emulsii, spray-uri, în măști aplicate pe pielea grasă, seboreică și pe cea suprainfectată, acneică.

„Propolisul dă rezultate bune atît în acneea vulgară, care apare în adolescență cît și în cea rozacee, vizibilă după 40 de ani, subliniază Constanța Pfeifer, tratamentele cosmetice completînd pe cele interne. Acneea vulgară poate fi o simplă foliculită ce însoțește seboreea sau o foliculită complicată, acnee nevrotică sau cheloidiană. Originea ei: o cauză internă. Trebuie tratată fiindcă, contrar părerilor ce mai circulă, nu trece cu vîrsta decît după ce lasă cicatrici fizice și psihice."

De ce se face practic, ca terapie cosmetică cu propolis? Aflăm că tratamentul este complex și individualizat. El combină extragerea comedoanelor, înlăturarea pustulelor, cu loțiuni dezinfectante pe bază de propolis, spray-uri, pudră propolisată, cu masaj uscat, măști astringente (propolis cu plante — mentă, mușețel, pătlagină), substanța reductoare (acid salicilic, rezorcină etc.). Între astfel de tratamente, se fac ședințe zilnice cu electrodermul, după ce obrazul a fost dat cu unguente sau pudră cu propolis. O a doua etapă este hidratarea tenului și hrănirea lui cu soluții de lăptișor de matcă, ionizări cu sucuri de fructe și miere (rol de reglare a PH-ului ce este spre alcalin cu tendință de infectare), măști cu polen. Tratamentul acesta se continuă acasă cu o igienă strictă, cu un regim alimentar fără abuzuri, care nu trebuie însă confundat cu cel pentru slăbire, prea sărac în anumite elemente. În nici un caz, nu trebuie exclusă pîinea. Absența acesteia poate provoca tulburări hepatobiliare, una dintre cauzele apariției acneei. Nici expunerea la soare nu prieste acneei. Razele ultraviolete îngroașă pătura cornoasă a epidermei. Datorită efectului antiseptic al ultravioletelor, se usucă pustulele. În schimb, se formează un stoc de microchisturi sebacee care dau o erupție mai puternică. Chiar o piele grasă, simplă, poate genera acnee, printr-o expunere exagerată la soare.

• Cosmetica la domiciliu

Măștile pe care vi le recomand se bazează pe produse cosmetice și plante, avînd avantajul de a corespunde oricărui gen de ten.

1.) 100 g. miere diluată în suc de lămîie. Se aplică pe tenul curat și se stă la întuneric, 20 de minute pentru a înlesni producerea efectului de calmare și albire al sucului de lămîie.

2). 10 g. miere amestecată cu 3 g. alaun (piatră acră sub formă de pudră) și cu 20 g. albuș bătut. Se ține 20 minute pe față.

3). O linguriță drojdie de bere amestecată cu 1/2 linguriță miere și 2—3 picături tinctură de propolis, care se găsește în farmacii.

4.) Comprese cu miere și sucuri de fructe (căpșuni, portocale, caise, struguri albi) sau infuzii de nalbă, cimbrișor, mușețel, tei, mentă. Se aplică pe tifoane.

Împotriva căderii părului 100 g. frunze de viță cu codițe care se mojarează și se strecoară prin tifon. Se adaugă 60 g. miere. Compoziția se aplică, timp de opt seri, la rădăcina firelor de păr și se masează. După acest răstimp, se spală părul cu o infuzie de urzici la care se adaugă 1/5 rachiu.

CONSTANȚA PFEIFER

Știți să alegeți pieptănătura potrivită?

Pieptănătura nu se alege la întîmplare. E o problemă de formă a obrazului, de trăsături, de vîrstă, de anotimp. Părul tăiat foarte scurt (fotografiile A și B) și drept cere o anumită puritate a trăsăturilor și... tinerețe! Pentru părul mai lung, vă sugerăm cozile (C) sau grațioasa coadă de ponei (D), destul de simplu de realizat.

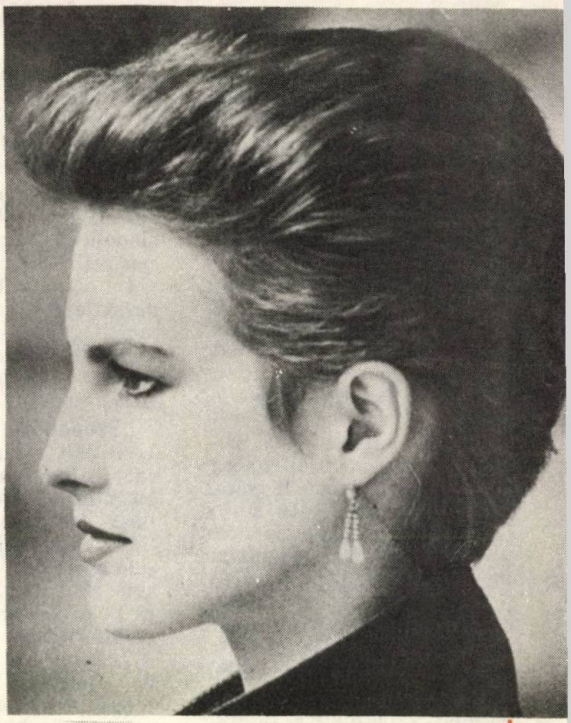

SECRETUL MARILOR PERFORMANȚE

Există un secret, sau mai bine zis „o cheie" a succesului în realizarea marilor performanțe sportive? Iată o întrebare pe care am adresat-o unor foste glorii ale sportului românesc, mari campioni, antrenori emeriți, specialiști și sportivi încă în activitate, care au răspuns cu amabilitate la ancheta organizată de „Almanahul magazin", opinii pe care le înserăm în rîndurile care urmează.

Desigur, actul devenirii unui mare campion sau cel al cuceririi laurilor olimpici nu este o sumă aritmetică de acțiuni, formule sau date, amestecate într-o proporție ideală, după cum succesul sportiv nu depinde de vreun miracol anume. Pentru a urca pe podiumul de premiere în marea performanță, sportivul trebuie să vizeze locul de excepție — de a fi primul — în lupta titanică la care aspiră mii de concurenți, subordonată aceluiași scop. Pentru realizarea acestui deziderat este necesară o anumită formulă de viață, care să fie în concordanță cu cerințele societății noastre și cu legile scrise și nescrise ale sportului de performanță. Spunem acest lucru deoarece

marii performeri au fost rezultatul unei activități intense, presărate cu eforturi neîncetate, succesul materializîndu-se în urma unor ani de muncă intensă. Iată un motiv în plus pentru care ne-am propus să aflăm „SECRETUL MARILOR PERFORMANȚE", în dorința de a vă prezenta aspecte inedite, deosebit de utile deopotrivă sportivilor și cititorului, cunoscut fiind faptul că performanța sportivă înseamnă un angajament total, istovitor, o luptă cu spațiul și timpul, cu adversarii, dar mai ales cu propria ființă.

Rezultatele obținute de performerii sportivi români ne-au uluit și ne-au încîntat deopotrivă, de-a lungul anilor, și iată că acum a venit vremea confesiunilor de credință. Să le dăm deci cuvîntul ...

• Pregătire multilaterală, științifică

„Atunci cînd vorbim de performanțe, trebuie să facem o diferențiere între atletismul practicat acum 20 de ani și atletismul anului 1980, sub toate aspectele. Nu mă refer la comparația rezultatelor obținute, care au fost remarcabile și atunci și astăzi, nici la creșterea valorică a rezultatelor, ci la aspectul multilateral al pregătirii unui mare rezultat, sau la cucerirea unui titlu olimpic. Desigur, pe lîngă talentul înnăscut pe care trebuie să-l aibă un tînăr, astăzi, numai talentul nu este suficient. În afară de talent trebuie să pui pe primul plan munca și colaborarea care trebuie să existe între antrenor, sportiv, medic, psiholog, fiziolog. Atunci cînd mă gîndesc la aportul medicinii nu mă refer la anabolizante, ci la sprijinul pe care cadrele medicale trebuie să-l acorde antrenorului, în privința refacerii sportivului, a unei alimentații adecvate, strict individualizate. Personal sînt de părere că pentru realizarea unor performanțe superioare, sportivul trebuie să cunoască singur ce trebuie să mănînce, ce să facă pentru refacere și pregătirea celui de al doilea antrenament. La ora actuală este știut că medicina joacă un rol tot mai important în sportul de performanță; iată de ce relația antrenor-medic-sportiv trebuie să primeze, iar antrenamentul să se bazeze pe o pregătire științifică, multilaterală, pentru obținerea marilor performanțe".

IOLANDA BALAȘ-SOETER
maestră emerită a sportului, campioană olimpică

• Sudura între generații

„Secretul marilor performanțe? Nimic mai simplu! Este suma unei munci rodnice, cu tone de transpirație, la care adăugați pasiune, dragoste pentru sportul preferat, calități moral-volitive deosebite, o mare ambiție și dorință de perfecționare, plus spirit de sacrificiu conștient. Cedarea așa numitelor „plăceri ale tinereții" în folosul sportului, renunțarea la distracțiile specifice vîrstei adolescentine pentru o oră în plus de pregătire. Această „definiție", reprezintă de fapt „secretul" realizărilor handbalistice românești, „rețetă" care a fost moștenită și transmisă din generație în generație. La toate acestea aș adăuga și o armonie, o sudură sufletească, care trebuie să fie între sportivi. O echipă este MARE cu adevărat, în afara terenului de joc, acolo unde de fapt opinia publică apreciază și triază marile valori.

Handbalul românesc, după cîștigarea titlului mondial la Dortmund în 1961, a fost contestat că are o școală de sine stătătoare, cu o concepție unică, cu o disciplină ireproșabilă. Rezultatele ulterioare au confirmat existența unei școli românești de hand-

bal și a unei concepții aparte. Ea a avut profesori eminenți, dintre care aș aminti pe Francisc Spear, Eugen Trofin, Oprea Vlase, Nicolae Nedef, Ion Kunst-Ghermănescu, elevi conștiincioși și talentați, hotărîți să facă totul pentru o victorie colectivă dintre care: Cornel Oțelea, Virgil Hnat, Olimpiu Nodea, Gheorghe Gruia, Mihai Redl, Valentin Samungi, Gheorghe Guneș, Ștefan Birlatan, Radu Voinea — „șefi de promoții", ce au constituit exemple demne de urmat pentru ceilalți colegi.

Handbaliștii noștri au avut o asistență mai redusă, dar selectă. Cîteva mii de spectatori, dar buni cunoscători ai regulamentului, fideli acestui sport, indiferent de timp și de rezultate uneori neconcludente. Profesori-antrenori, elevi-jucători, asistenții-spectatori, au creat un climat propice realizării unor mari performanțe, au format o familie unită, au demonstrat existența unei școli tipic românești de handbal și au afirmat puternic această școală pe mapamond. De altfel, rezultatele obținute de-a lungul anilor cît și la recenta olimpiadă confirmă acest lucru. Aș conchide cu un fapt foarte semnificativ, caracteristic handbalului și poate nu numai lui: acela că pregătirea sportivă a fost dublată de o pregătire profesională, din generație în generație. Din școala românească de handbal au ieșit oameni adevărați, cetățeni de nădejde în societate, capabili să slujească cu demnitate și în alte domenii de activitate".

CRISTIAN GAȚU
maestru emerit al sportului

• Educația și continuitatea în pregătire

„Secretul" în marea performanță îl reprezintă un conglomerat de fapte, care la prima vedere s-ar părea normale, naturale, întîlnite peste tot. Ceea ce însă le deosebește este exigența față de sportiv și pregătirea lui. Aceasta ar consta în continuitatea pregătirii, care nu înseamnă numai pregătire în fiecare zi, ci și de mai multe ori pe zi, bineînțeles sub toate formele ei. Incluzînd chiar și „odihna activă". În altă ordine de idei, ar fi intensitatea și volumul, care încep să devină egale în antrenamentul marilor performanțe. Dar, mai importantă se arată a fi modelarea antrenamentelor, conform cerințelor concursului. De asemenea, ar fi pregătirea fiecărui boxer, în funcție de viitorul adversar, de stilul și particularitățile lui. De aici se nasc necesitățile informării despre viitorul concurs și modelarea sportivului de către specialiști cu multă experiență. În sfîrșit, dar nu pe ultimul loc, captarea întregii pasiuni și totalei dăruiri a sportivului, pentru cucerirea celei mai înalte trepte în ierarhia sportivă, care trebuie să-i devină mai mult decît pasiune. S-ar mai putea adăuga experiența de concurs, care nu trebuie reținută numai sub forma multitudinii numărului de meciuri. Revin asupra importanței educației boxerului, care trebuie să fie corect și cinstit cu el însuși și cu ceilalți din jur, deoarece în box, mai mult ca în orice alt sport, riscul nerealizării, sau chiar al scăderii sănătății, în caz de nerespectare strictă a tuturor condițiilor este mereu prezent. De la această clauză nu se poate admite nici o toleranță!".

conf. univ.
EUSTAȚIU MĂRGĂRIT
maestru al sportului

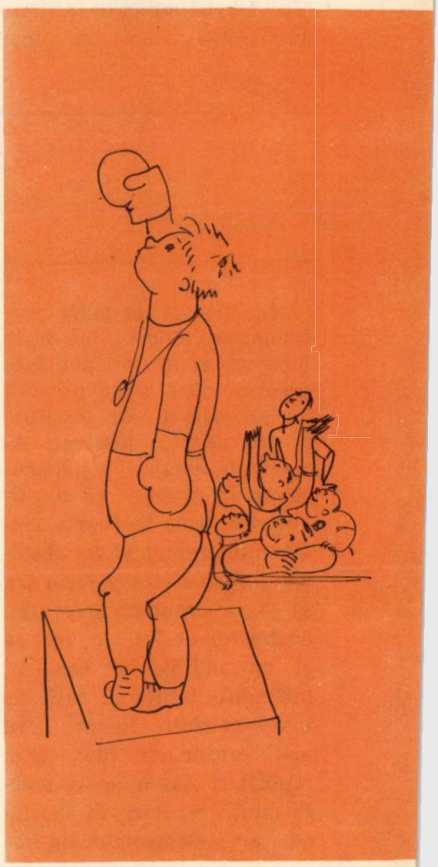

• Voință, dăruire și putere de sacrificiu

„În cariera mea de pugilist am susținut peste 200 de meciuri, și fără falsă modestie, pot afirma că am dominat timp de 10 ani între 1968 și 1978, categoria 75 kg, timp în care am cîștigat 8 titluri de campion național, două titluri de campion balcanic, două medalii de argint la „europenele" de la Madrid (1971) și Belgrad (1973), o medalie de argint la „mondialele" de la Havana (1979) și o medalie de bronz la Jocurile Olimpice de la Montreal (1976). Cum am reușit să ajung la aceste performanțe? Printr-o pregătire asiduă, o mare voință și putere de sacrificiu. M-am pregătit cu multă seriozitate atît la antrenamente, cît și în cantonamente, lucrînd de multe ori în plus față de programul inițial, fiind în permanență călăuzit de ideea de a nu părăsi ringul învins. Nu am făcut nici un rabat de la pregătire, și această pregătire o făceam gîndindu-mă la adversarii mei cei mai puternici, cărora le studiasem stilul de luptă și le pregăteam antidotul. Aceste repetări mi-au creat reflexele necesare în timpul luptei, făcîndu-mă să gîndesc mișcarea în spațiu, să evit și să parez loviturile adversarilor. Pentru a reuși să ieși învingător din „careul magic", trebuie să-ți educi voința, să dai dovadă de tenacitate și curaj, iar pregătirea să o faci conștient, aceasta fiind o condiție esențială a realizării succeselor în box".

ALEC NĂSTAC
maestru emerit al sportului

• Relația jucător-antrenor-căpitan de echipă

„În sportul de mare performanță trebuie știut de la început, că nu se pot face progrese fără a da dovadă de seriozitate, de dragoste pentru sportul preferat. Această înseamnă — particularizat la rugbi — că sportivul cînd vine la poarta stadionului trebuie să fie absolvit de orice alte preocupări, să se subordoneze sportului, antrenamentului, la fel ca și un îndrăgostit care își întîlnește iubita și uită de toate celelalte lucruri... În altă ordine de idei, unui rugbist îi sînt necesare foarte multe repetări, în special repetarea elementelor de bază, cum sînt: pasa, lovitura de picior, placajul, pentru ca ele să constituie un răspuns spontan la orice stimul în timpul jocului. Un fapt asupra căruia aș vrea să insist este legat de sistemul de relații între jucători, jucători-capitan de echipă și jucători-antrenor. Acestea sînt elemente primordiale, fără de care marea performanță nu se poate materializa. Referindu-mă — în special — la relația jucător-antrenor, aș face o sinonimie între antrenorul de rugbi și căpitanul nejucător din tenis. Particularitățile jocului de rugbi impun faptul ca antrenorul să reprezinte pe jucători, la fel ca și un sportiv mai în vîrstă cu care are relații, aproape același gen de preocupări. Bineînțeles că nu trebuie să lipsească respectul reciproc, exigența. Antrenorul nu poate să-și permită să greșească, el constituind modelul de viață pentru jucător. Deoarece sportul este în continuă evoluție, și în rugbi antrenorul trebuie să fie inventiv, să se adapteze totdeauna jocului, să creeze momente de atracție în antrenamente, să folosească aportul căpitanului de echipă. În rugbi, diferit față de alte sporturi, antrenorul se